

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

**Яготинський інститут
Кафедра соціальної роботи**

Сгібнєва Олена Сергіївна
(прізвище, ім'я, по батькові)

**Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня бакалавра**

на тему: **«Арт-терапія як засіб соціальної адаптації першокласників
до навчального процесу»**

Група ІН34-9-22-Б1СПр (4,0д)

Спеціальність: 231«Соціальна робота»

Освітня програма: Соціальна робота

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

*Дипломна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів, текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело*

Студент

(підпис)

Сгібнєва Олена Сергіївна

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

_____ **к.п.н. Черноштан Євгеній Валерійович**

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Допущено до захисту перед ЕК

Завідувач кафедри

_____ **к.п.н. Черноштан Євгеній Валерійович**

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Яготин 2026 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРІЯ ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ В СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ СФЕРІ.....	8
1.1 Термін арт-терапія та його походження	8
1.2 Практичні аспекти та перспективи використання арт-терапії в соціально-педагогічних заходах.....	21
1.3 Програма дослідження ролі арт-терапії в роботі психологів і соціальних педагогів з різними розладами особистості.	24
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I.....	32
РОЗДІЛ II ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ ЯК ЗАСОБУ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ.	36
2.1 Організація та особливості проведення дослідження.	36
2.2 Реалізація арт-терапевтичної програми.	38
2.3 Аналіз результатів дослідження та ефективності арт-терапії.	43
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II	48
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	56

ВСТУП

Сьогодні система початкової освіти стикається з постійними соціальними, культурними та психологічними змінами, які безпосередньо впливають на розвиток дітей молодшого шкільного віку. Одним із найвідповідальніших і водночас найскладніших етапів у житті дитини є початок навчання у школі. Це пов'язано з зміною провідної діяльності, розширенням соціальних контактів, появою нових правил і вимог, а також потребою змінити свою поведінку, щоб відповідати стандартам шкільного середовища. Першокласники часто відчують стрес, тривожність і страх невдачі, а також труднощі у спілкуванні з однолітками та вчителями.

Соціальна адаптація першокласників до навчання є багатогранним явищем і включає емоційні, поведінкові, комунікативні та пізнавальні аспекти особистості дитини. Недостатній рівень адаптації може призвести до зниження мотивації до навчання, появи дезадаптивних форм поведінки та порушень емоційного стану. Це може негативно вплинути на успішність навчання та загальний психосоціальний розвиток молодших школярів. У зв'язку з цим необхідно приділити особливу увагу пошуку ефективних і щирих методів підтримки дітей, які знаходяться на початковому етапі шкільного навчання.

Арт-терапія — це метод психологічної та педагогічної роботи, заснований на використанні мистецтва для гармонізації внутрішнього світу людини, розвитку її емоцій і налагодження соціальної взаємодії. Арт-терапевтичні методи є особливо корисними для дітей молодшого шкільного віку, оскільки вони відповідають віковим особливостям першокласників, базуються на ігровій та творчій діяльності, не потребують високого рівня вербальної рефлексії та створюють безпечний простір для самовираження.

Впровадження арт-терапії в початкову школу дає багато можливостей для того, щоб дитина добре вписувалася в нову соціальну роль, яку вона займає в школі. Першокласники мають можливість символічно виражати свої почуття шляхом участі в творчих заняттях, таких як малювання, ліплення, казки та музикотерапія. Ці заняття допомагають їм знизити рівень тривожності, розвивати

позитивне ставлення до школи та розвивати міжособистісні зв'язки. Таким чином, арт-терапія може використовуватися як засіб профілактики та корекції соціальної адаптації дітей до навчання.

Проблема адаптації дітей до школи розглядається в педагогічній та психологічній науці в контексті розвитку особистості, соціалізації та психічного здоров'я. Однак для системного використання арт-терапевтичних технологій з першокласниками потрібні додаткові наукові дослідження. Зростає потреба в ретельному дослідженні потенціалу арт-терапії як засобу підтримки соціальної адаптації молодших школярів у сучасному освітньому середовищі.

Сучасна система початкової освіти стикається з проблемами, пов'язаними з підвищенням вимог до психічного, емоційного та соціального благополуччя дитини, що робить тему дослідження актуальною. Період входження до шкільного життя супроводжується різкими змінами соціальної ситуації розвитку, переходом від ігрової діяльності до навчальної, необхідністю дотримуватися нових норм поведінки та виконанням навчальних обов'язків. Цей процес є складним для значної кількості першокласників і може супроводжуватися внутрішнім напруженням, підвищеною тривожністю та труднощами у встановленні зв'язків з однолітками та вчителями.

У сучасних реформах освіти впровадження компетентнісного підходу та орієнтація на особистісно зорієнтоване навчання приділяють особливу увагу необхідності створити для молодших школярів психологічно комфортне освітнє середовище. Недостатня соціальна адаптація першокласників шкодить успішності навчання, самооцінці, мотивації до пізнання та загальному ставленні до школи. Відповідно, необхідно знайти ефективні методи навчання та психології, які допоможуть дітям, коли вони адаптуються до навчального процесу.

Актуальністю є використання арт-терапії як інноваційного та доступного методу впливу на емоційний і соціальний розвиток дитини. Її актуальність полягає в тому, що арт-терапевтичні методи відповідають віковим особливостям першокласників, базуються на творчій діяльності, яка є природною для них, і допомагають м'яко подолати адаптаційні труднощі. Використання мистецтва в

освітньому процесі дозволяє учням самовиражати себе, зменшувати емоційну напругу, розвивати навички спілкування та формувати позитивне ставлення до шкільного життя.

Актуальність дослідження існує зростаючим інтересом до впровадження інтегративних технологій, які можуть використовуватися для розвитку, корекції, профілактики та соціалізації. Це посилює актуальність дослідження. Такі технології включають арт-терапію, яка покращує психічне здоров'я дитини та її навички спілкування, соціальної активності, самовираження та адаптації до нових соціальних умов. Таким чином, необхідно більш детальне теоретичне осмислення та практичне обґрунтування для його використання в навчанні першокласників.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що робота розглядається як засіб соціальної адаптації першокласників до навчання, а не лише як засіб емоційної підтримки чи творчого розвитку дітей. Дослідження вивчає зміст соціальної адаптації першокласників у сучасній початковій освіті, конкретизує емоційні, поведінкові та комунікативні аспекти, і визначає, чи можуть арт-терапевтичні методи вплинути на ці аспекти.

Таким чином, питання про те, як використовувати арт-терапію як засіб соціальної адаптації першокласників, є актуальним як з теоретичної, так і з практичної точки зору, що вказує на те, що це питання вимагає ретельного наукового дослідження в рамках бакалаврської роботи.

Об'єктом дослідження у цій бакалаврській роботі є процес соціальної адаптації першокласників до навчання в закладі загальної середньої освіти. Соціальна адаптація — це складний, багаторівневий процес адаптації дитини до нового соціального середовища. Він включає засвоєння правил і норм шкільного життя, створення відповідних моделей поведінки, налагодження міжособистісних відносин і прийняття нової соціальної ролі.

Дослідження стосується арт-терапії як методу соціальної адаптації першокласників до навчання. Особлива увага приділяється можливостям використання арт-терапії в початкових класах.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка того, наскільки корисно використовувати арт-терапію для допомоги першокласникам адаптуватися до навчального середовища. Для досягнення цієї мети необхідно провести детальний аналіз психолого-педагогічних аспектів адаптації дітей до школи. Також потрібно визначити, чи можуть арт-терапевтичні методи допомогти запобігти та лікувати дезадаптації у першокласників.

Для досягнення мети дослідження необхідно виконати наступні завдання: провести теоретичний аналіз наукових джерел щодо проблеми соціальної адаптації дітей молодшого шкільного віку; розглянути концепції, зміст і основні напрями арт-терапії в психолого-педагогічній практиці; визначити психологічні та соціальні особливості адаптації першокласників до шкільного навчання; і розробити програму арт-терапевтичних занять, спрямованих на сприяння соціальної адаптації.

Об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження визначають логіку побудови бакалаврської роботи та гарантують, що науковий пошук є цілісним.

Теоретична основа дослідження полягає в наукових положеннях і концепціях вітчизняних і зарубіжних дослідників у сферах педагогіки, соціальної педагогіки, вікової та педагогічної психології та арт-терапії. В роботі використовуються наукові методи для дослідження процесу соціалізації особистості дитини; теорії адаптації до нових соціальних умов; положення щодо психологічної готовності до навчання; і розвиток емоційної сфери молодших школярів. Використання мистецтва як засобу психолого-педагогічного впливу, розвиток творчих здібностей і формування емоційної стійкості дітей є важливими роботами.

Теоретична значущість результатів дослідження полягає в тому, щоб розширити наші знання про те, що таке соціальна адаптація першокласників до навчання, і продемонструвати, наскільки добре арт-терапія може допомогти психолого-педагогічному впливу на дітей молодшого шкільного віку. Дослідження в галузі початкової освіти та дитячої психології можуть використовувати отримані теоретичні основи.

Дослідження має практичне значення, оскільки воно може застосовуватися до практики вчителів початкових класів, практичних психологів і соціальних педагогів. Для полегшення адаптації першокласників до школи, запобігання дезадаптації та створення сприятливого психологічного середовища в класі можна розробити та запровадити програму арт-терапевтичних занять.

Мета та завдання дослідження визначають структуру бакалаврської роботи, яка складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. У вступі визначається актуальність теми, визначається об'єкт, предмет, мета, завдання та теоретична та методологічна основа дослідження. У першому розділі розглядаються теоретичні аспекти проблеми соціальної адаптації першокласників. Також розглядаються варіанти використання арт-терапії в освіті. Другий розділ присвячений організації та результатам експериментального дослідження, яке виявило, що арт-терапія працює. У результатах узагальнено дані дослідження та зроблено основні наукові висновки.

РОЗДІЛ I. ТЕОРІЯ ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ В СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ СФЕРІ.

1.1 Термін «арт-терапія» та його походження.

Арт-терапія — це міждисциплінарний напрям, який поєднує педагогіку, психологію, соціальну роботу та мистецтво. Теоретична основа творчої діяльності полягає в тому, що вона розглядається як універсальний спосіб самовираження людини. Ця діяльність допомагає розвантажити емоції, досягти внутрішньої гармонії та розвивати позитивні способи взаємодії з соціальним середовищем. В соціально-педагогічній сфері арт-терапія розглядається як система впливу, яка підтримує соціальну адаптацію та розвиток особистості, а не просто допоміжний інструмент корекції.

Психоаналітична концепція символізації, теорія діяльності, культурно-історичний підхід і гуманістична психологія були теоретичними основами арт-терапії. Щоб безпечно опрацювати складні емоції, творчий продукт може бути зображенням внутрішніх емоцій, згідно з психодинамічною традицією. Гуманістичний підхід стверджує, що творчість є найкращим способом розкрити потенціал кожної людини, досягти незалежності та взяти на себе відповідальність. Соціально-педагогічний аспект інтегрує ці ідеї, розглядаючи арт-терапію як засіб соціалізації та розвитку життєвих навичок.

Арт-терапія стає особливо важливою в освіті. Вона розвиває у дітей позитивний «Я-образ», співчуття та конструктивну комунікацію, допомагаючи їм адаптуватися до нових соціальних ролей. Арт-терапія відрізняється від традиційних методів навчання тим, що зосереджується на процесі творчого самовираження, а не на оцінці результату відповідно до академічних стандартів. Це зменшує стрес і страх помилки [1; 5].

Розмежування термінів «арт-педагогіка» та «арт-терапія» є важливим з теоретичної точки зору. У той час як перша концепція охоплює використання мистецтва як засобу навчання і виховання, арт-терапія має виражений

психокорекційний і психопрофілактичний характер. Хоча ці напрями часто використовуються разом у соціально-педагогічній практиці, їхні цілі різні. Арт-терапія передбачає створення безпечного середовища для емоційного вираження, тоді як арт-педагогіка спрямована на розвиток естетичних та культурних навичок.

Важливою теоретичною основою є принцип суб'єктності. У соціально-педагогічній роботі дитина не розглядається як об'єкт впливу, а як активний учасник процесу взаємодії. Арт-терапія дає людям можливість вибрати творчий спосіб вираження, який дозволяє їм відчувати себе незалежними та відповідальними за свої дії. Таким чином можна розвинути внутрішню мотивацію та ентузіазм до навчання.

Крім того, ідея використання арт-терапії в соціально-педагогічній сфері базується на принципі інтеграції. Це означає, що творчі методи можна використовувати разом з іншими психолого-педагогічними технологіями, такими як соціально-комунікативні вправи, ігрові методи та тренінгові програми. У результаті цієї інтеграції можна отримати широкий вплив, який включає когнітивні, емоційні та поведінкові компоненти особистості.

Принцип без оцінки передбачає прийняття будь-якого творчого зусилля дитини без критики чи порівняння. Це робить його особливо важливим. Це створює в соціально-педагогічному контексті атмосферу довіри, яка є основою для ефективної взаємодії викладача та учня. Психологічна безпека дозволяє бути відкритим, використовувати свої внутрішні ресурси та уникати внутрішніх перешкод.

В соціально-педагогічній сфері арт-терапія розглядається як структурований процес із чітко визначеними елементами та логікою їхнього застосування. Її успіх залежить від творчих зусиль дитини та ефективної взаємодії між нею та фахівцем. Суб'єкт взаємодії, середовище, творчий продукт, етап рефлексії та соціальний контекст є основними структурними компонентами процесу арт-терапії, які можна визначити за допомогою теоретичного аналізу.

Першим елементом є суб'єкт взаємодії, соціальний педагог або психолог. Його обов'язком є не оцінювати творчий продукт, а створювати безпечні

середовища, де люди можуть проявити себе. Це ґрунтується на підтримувальній комунікації, недирективному супроводі та емпатійному слуханні. Фахівець не визначає жанр або тему творчості дитини; натомість він допомагає розкрити потенціал дитини.

Другим компонентом є спеціально організоване середовище. Арт-терапія відрізняється від традиційних методів навчання, створюючи психологічний простір. Це може бути окремий кабінет або частина класу, де немає чітких правил. Фактично це середовище є «контейнером» для емоцій, у якому дитина може безпечно викладати свої почуття, страхи та переживання через образні образи.

Третій компонент, проект творчості, служить посередником між соціальним середовищем дитини та її внутрішнім світом. Художні твори, такі як живопис, ліплення, колаж, казка чи музично-рухова композиція, можуть використовувати символічну мову. У соціально-педагогічній теорії творчий результат розглядається як метод непрямой комунікації, який дозволяє без прямого вербального опитування визначити проблеми з адаптацією, рівень самооцінки та особливості емоційного стану [8; 12].

Етап рефлексії є важливим структурним компонентом. Після завершення творчої діяльності люди обговорюють свою роботу. Після цього дитина може осмислити власний досвід, поділитися своїми думками та розповісти про свої роботи. На цьому етапі розвитку когнітивні та емоційні компоненти змішуються, що сприяє формуванню навичок саморефлексії та саморегуляції.

Арт-терапія виконує багато взаємопов'язаних ролей у соціально-педагогічній діяльності. Насамперед вона служить діагностичним засобом, оскільки дозволяє визначити рівень тривожності, проблеми з адаптацією та характеристики міжособистісних відносин. Водночас вона виконує корекційну функцію, яка полягає в тому, щоб пом'якшити негативні емоційні стани та сприяти розвитку конструктивних моделей поведінки.

Не менш важливою є профілактична функція, яка передбачає попередження соціально-психологічних проблем шляхом розвитку емоційної стійкості та навичок спілкування. Арт-терапія допомагає дитині розвивати внутрішні ресурси

особистості, які допомагають їй адаптуватися до змін і долати стрес. Це особливо важливо з соціально-педагогічної точки зору, оскільки дитина стикається з великим психоемоційним навантаженням на початку навчання у школі.

Соціалізуюча функція потребує особливої уваги. Колективні заняття з арт-терапії створюють досвід співпраці, підтримки та толерантності. Діти навчаються співпрацювати в творчих іграх, домовлятися та брати до уваги думку інших. Таким чином, творчість використовується для розвитку соціальної компетентності.

Теоретично важливо підкреслити, що процес арт-терапії є динамічним. Його теми та методи залежать від віку дітей, рівня соціальної зрілості та завдань соціально-педагогічної роботи. Однією з основних характеристик цього методу є його варіативність і гнучкість, які гарантують його ефективність і універсальність.

Арт-терапія охоплює широкий спектр напрямків у сфері соціально-педагогічної діяльності. Кожен напрямок має свою методичну основу та сферу впливу. Домінуючий засіб творчого вираження, механізми психоемоційного впливу та тип соціальної взаємодії є основою теоретичної класифікації.

Одним із найпоширеніших типів є ізотерапія, коли людина використовує образотворчі дії як спосіб самовираження. Дитина може візуалізувати свої внутрішні почуття, малюючи, працюючи з фарбами, олівцями, пастеллю або графічними матеріалами. У соціально-педагогічній сфері ізотерапія допомагає розвивати уяву, просторове мислення та емоційну регуляцію. Вона особливо корисна для дітей, які мають проблеми з вербальним вираженням почуттів.

Використання кожного виду арт-терапії залежить від віку дітей, рівня соціального досвіду та завдань соціально-педагогічної роботи. Відповідність методики потребам групи забезпечує результативність впливу та запобігає перевантаженню. Це теоретично важливо враховувати.

Участь арт-терапії в соціально-педагогічній діяльності залежить від дотримання ряду фундаментальних принципів, які гарантують системність і ефективність впливу. Принцип добровільної участі є головним серед них. Дитина повинна мати право на вибір своєї творчої діяльності, а також на те, наскільки

вона залучена до процесу. Нав'язування або примус до активності знижує терапевтичний ефект і може призвести до внутрішньої опірності.

Конфіденційність і психологічна безпека також важливі. Соціально-педагогічний простір має забезпечити, щоб творчі досягнення не були критиковані чи висміяні. Довіра до фахівця та групи створюється в такій атмосфері, яка сприяє відкритості та активізації внутрішніх ресурсів.

Системність передбачає логічну послідовність побудови занять і їх регулярність. Арт-терапія не є одноразовою подією; це вимагає плану, який включає вступний, основний і підсумковий етапи. Системність дозволяє спостерігати за динамікою розвитку дитини та коригувати зміст роботи відповідно до змін у її поведінці та емоційному стані.

Враховання віку, психофізіології та соціальних характеристик кожного учасника забезпечується принципом індивідуалізації. У соціально-педагогічній практиці це означає, що матеріали, теми занять і темп роботи повинні бути адаптовані до можливостей дитини. Таким чином можна створити позитивний досвід успіху та підвищити самооцінку.

У процесі ефективності важлива професійна підготовка фахівця. Вимоги до соціальних педагогів або психологів включають розуміння механізмів творчої діяльності, вікової психології та групової динаміки. Компетентність спеціаліста дозволяє правильно поєднати творчий процес із завданнями соціально-педагогічної сфери.

Умови матеріально-технічного характеру також є важливими. Різноманітність застосовуваних методик розширюється різноманітністю художніх матеріалів, простором для фізичних вправ і можливостями для групової взаємодії. Зважаючи на це, важливим залишається не кількість матеріалів, а здатність створити атмосферу прийняття та підтримки.

Взаємодія з батьками та педагогічним колективом є важливою. Інформування дорослих про цілі та зміст арт-терапевтичної роботи сприяє узгодженості виховних впливів і кращій соціалізації дитини. Спільні проекти та творчі заходи можуть допомогти зміцнити соціальні зв'язки.

Розширення взаємодії між різними дисциплінами є також однією з важливих перспектив. Інклюзивна освіта, соціальна реабілітація, програми профілактики та психопрофілактична діяльність можуть бути компонентами арт-терапії. Інтегративний підхід такого типу дозволяє створити багаторівневу систему підтримки, яка охоплює дитину, її сім'ю, педагогічний колектив і соціальне середовище. Це сприяє переходу від фрагментарного впливу до системного розуміння розвитку особистості з теоретичної точки зору.

Актуальною тенденцією є цифровізація арт-терапії. Можливості творчого самовираження розширюються за допомогою графічних планшетів, цифрового малювання, інтерактивних платформ і мультимедійних засобів. Цифрові інструменти допомагають дітям, які можуть не вважати традиційні види мистецтва привабливими, зберігаючи основний принцип — безпечне і вільне вираження внутрішнього досвіду [11].

Перспективним напрямом є включення арт-терапевтичних курсів у програму навчання соціальних педагогів і психологів. Теоретичне обґрунтування цього підходу полягає в тому, щоб фахівці розвивали здатність до креативного мислення, здатність до емпатійної взаємодії та здатність до інноваційної діяльності. Професійні навички арт-терапії покращують соціально-педагогічний супровід і сприяють впровадженню сучасних технологій у практику роботи з дітьми.

Особливу увагу слід приділяти створенню авторських програм, які адаптуються до конкретних соціокультурних умов. Підвищення ефективності впливу досягається шляхом розподілу змісту занять відповідно до звичаїв, принципів і характеристик місцевого середовища. Такий метод допомагає розвитку соціальних зв'язків дитини та формуванню її культурної ідентичності.

Теоретично важливим є також науковий підхід до арт-терапії. Подальші емпіричні дослідження дозволять з'ясувати, як творчі заняття впливають на розвиток особистості, розробити стандарти оцінки ефективності програм і створити доказову основу для впровадження арт-терапії на державному рівні. Підвищення відповідальності працівників і систематизації досвіду буде сприяти створенню стандартизованих методів.

Арт-терапія повинна бути поєднана з освітніми, розвивальними та корекційними програмами, коли вона впроваджується в освітні програми. Вона може бути частиною позакласної діяльності, гурткової роботи, програм адаптації першокласників і засобом підтримки дітей, які стикаються з труднощами в житті.

«Арт-терапія» походить від латинського слова «art», що означає «мистецтво», і грецького слова «therapeia», що означає «лікування», «оздоровлення», «догляд». У широкому значенні арт-терапія — це підхід до психологічної та психолого-педагогічної допомоги, який використовує різні форми мистецтва, щоб вплинути на емоційний стан людини, її внутрішній світ і поведінку в соціальних відносинах. Арт-терапія особливо ефективна з дітьми, оскільки відрізняється від традиційних методів терапії тим, що зосереджується на творчому самовираженні, а не на вербальному спілкуванні.

Термін «арт-терапія» був введений у науковий обіг на початку 1900-х років. Англійський лікар і художник Адріан Гілл вважається його автором, оскільки він у 1938 році вперше використав це поняття для опису позитивного впливу художньої діяльності на психічний і фізичний стан пацієнтів, які лікувалися від туберкульозу. Гілл спостерігав за малюванням і дійшов висновку, що творчість зменшує емоційний стрес, стимулює внутрішні ресурси людини та позитивно впливає на процес одужання. З цього моменту арт-терапія почала поступово розвиватися як окремий напрям у психотерапевтиці.

Різні психологічні теорії, зокрема психоаналітична концепція З. Фрейда та аналітична психологія К. Г. Юнга, сприяли подальшому розвитку арт-терапії. Психоаналітичний підхід визначає художню діяльність як спосіб символічного вираження витіснених емоцій, внутрішніх конфліктів і несвідомих переживань. У процесі творчості малюнки, образи та символи служать своєрідною мовою, за допомогою якої людина може безпечно передати те, що важко або неможливо висловити словами.

К. Г. Юнг вважав символічний зміст творчої діяльності важливим засобом пізнання та гармонізації особистості. Він вважає, що мистецтво допомагає інтегрувати свідомі та несвідомі частини психіки, що є важливим для психічного

розвитку та емоційної рівноваги людини. Ці концепції стали основою для подальшого розвитку арт-терапії як методу, який спрямований на особистісне зростання та лікування психоемоційних проблем.

У 1900-х роках арт-терапія поступово виходила за межі клінічної практики і почала активно впроваджуватися в освітніх, соціальних і реабілітаційних сферах. Унікальність, доступність і здатність адаптуватися до різних вікових груп, особливо дітей молодшого шкільного віку, сприяють зростанню інтересу до цього напрямку.

У другій половині 1900-х років арт-терапія стала широко використовуватися в освіті та в роботі з дітьми різного віку. Вона почала використовуватися не лише для лікування психоемоційних порушень, але й як засіб профілактики та розвитку, який допомагає підтримувати психічне здоров'я, розвивати творчі здібності, отримати навички спілкування та отримати емоційну стійкість. Це було особливо важливим для роботи з дітьми молодшого шкільного віку, оскільки в цей період життя вони стикаються з процесом адаптації до навчального середовища, який супроводжується значним емоційним навантаженням.

У науковій літературі є багато визначень терміну «арт-терапія». Дослідники стверджують, що творчість дає дітям можливість безпечно виразити свої внутрішні переживання та конфлікти, що робить її психотерапевтичним інструментом. Інші говорять про те, що арт-терапія може допомогти учням навчитися розвивати емоційні, когнітивні та соціальні навички, що безпосередньо впливає на те, наскільки добре вони адаптуються в шкільному середовищі. У будь-якому випадку, основним елементом арт-терапії є прагнення до творчої активності, щоб покращити внутрішній світ людини.

У сучасних інтерпретаціях терміна важливим елементом є підкреслення міждисциплінарності арт-терапії. Вона поєднує педагогіку, мистецтво, психологію та соціальну роботу, що дозволяє її використовувати в широкому діапазоні ситуацій, від психологічної підтримки дітей із проблемами адаптації до організації творчих груп у школі. Розвиток особистісних ресурсів дитини, її самовираження та соціальної взаємодії розвиваються завдяки цьому

комплексному підходу, а не лише корекція та попередження дезадаптаційних проявів.

Сучасні дослідники також відзначають, що арт-терапія є універсальною, оскільки вона може відбуватися в різних формах мистецтва, таких як малювання, ліплення, музичні та драматичні практики, танець, казкотерапія тощо. Це доступно для дітей різного віку та з різними рівнями комунікативних і когнітивних навичок. Це особливо важливо для першокласників, які зараз активно адаптуються до шкільного середовища.

Таким чином, «арт-терапія» поєднує історичні та сучасні методи лікування, профілактики та розвитку. Її використання з дітьми, особливо в освітньому середовищі, підтверджує високу ефективність арт-терапевтичних методів у підтримці емоційного стану дитини, розвитку соціальних навичок і успішній адаптації до шкільного життя.

В Україні арт-терапія активно розвивається та поступово інтегрується в освітню та соціально-педагогічну практику. Відповідно до світового досвіду, а також психолого-педагогічної підготовки вчителів, культурних традицій і національних освітніх систем, вітчизняні дослідження та практики арт-терапевтичної діяльності адаптуються до національних реалій. У нашій країні арт-терапія стала популярним інструментом для роботи з дітьми та підлітками, які потребують психологічної підтримки, корекції поведінки або соціальної адаптації.

В Україні арт-терапія використовується в соціально-педагогічній сфері в різних місцях, наприклад, в школах, центрах соціальної підтримки, дитячих будинках, центрах реабілітації та центрах психологічного супроводу. Розвиток креативних здібностей, підтримка психічного здоров'я та розвиток соціальних навичок є основними цілями діяльності. Роботи з дітьми молодшого шкільного віку приділяється велика увага, оскільки саме в цей період важлива соціальна адаптація та формування основних навичок взаємодії та самовираження.

Законодавча та методична база є важливою для впровадження арт-терапії в Україні. Психолого-педагогічна підтримка учнів підтримується державною політикою та освітнім законодавством. Це включає творчі методи в роботі

практичних психологів, соціальних педагогів і вчителів. Зокрема, Закон України «Про освіту» та нормативні документи Міністерства освіти і науки дозволяють закладам надавати психолого-педагогічну допомогу та інноваційні методи, щоб підтримувати емоційний стан дитини та розвивати її особистість.

В Україні арт-терапія реалізується через спеціалізовані заклади та програми, спрямовані на психологічний розвиток і соціалізацію дітей. Це включає дитячі садки, школи, позашкільні заклади, центри соціальної підтримки та реабілітаційні заклади, де арт-терапія використовується як засіб розвитку, адаптації та корекції. Арт-терапевтичні заняття проводяться практичними психологами, соціальними педагогами та вчителями початкових класів у рамках факультативів, гуртків або спеціалізованих курсів творчого розвитку в навчальних закладах [23].

Використання різних видів мистецтва в сучасних українських практиках включає малювання, аплікацію, ліплення, музику, театр, казкотерапію та танцювальні техніки. Кожна форма творчості адаптована до віку та психологічних особливостей дітей і дозволяє вирішувати певні соціально-педагогічні завдання, такі як розвиток емоційного інтелекту, розвиток навичок спілкування, зниження рівня тривожності, підтримка самовираження та самопізнання. Адаптація до шкільного середовища є життєво важливою для подальшого навчання та соціального розвитку, тому особлива увага приділяється першокласникам.

Упровадження арт-терапії в Україні залежить від підготовки спеціалістів. Для цього практикують спеціальні курси, тренінги та програми підвищення кваліфікації соціальних педагогів, практичних психологів і вчителів-початківців. Акцент робиться на міждисциплінарному підході, який включає знання психології розвитку, технології навчання, арт-терапію та особливості роботи з дітьми різного віку. Таким чином, створюється механізм, який дозволяє використовувати творчі методи безпечно та ефективно під час соціально-педагогічного супроводу дітей.

Незважаючи на позитивний досвід у використанні арт-терапії в Україні, існують певні перешкоди, які перешкоджають її широкому застосуванню. Відсутність єдиної методології та стандартизованих програм для різних вікових груп, недостатня кількість кваліфікованих фахівців і брак фінансових і

матеріальних ресурсів для проведення арт-терапевтичних заходів у закладах освіти та соціальної підтримки є одними з них. Крім того, необхідно повністю оновити науково-методичне забезпечення арт-терапії в Україні та інтегрувати сучасні дослідження в діяльність соціально-педагогічних і освітніх закладів.

Розвиток арт-терапії в Україні вимагає впровадження комплексного підходу, який об'єднує державну політику, наукові дослідження та практичну діяльність навчальних закладів і соціальних служб. Одним із напрямків є створення асоціацій арт-терапевтів і професійних спільнот, щоб сприяти обміну досвідом, підвищенню кваліфікації фахівців і стандартизації методів. Упровадження арт-терапії в освітні програми, особливо в початкових класах, є важливим кроком, оскільки це дозволяє дітям отримувати психоемоційний супровід під час соціальної адаптації.

Сучасні дослідження показують, що систематичне впровадження арт-терапії може забезпечити ефективну соціально-педагогічну підтримку дітей, розвивати їхні навички креативного мислення, підвищувати їхню емоційну стійкість і допомогти їм адаптуватися до навчального середовища. Таким чином, розвиток арт-терапії в Україні вимагає не лише покращення методів і підготовки фахівців, але й створення єдиної системи, яка допомагає дітям у психічному та соціальному здоров'ї в різних освітніх і соціальних середовищах.

В соціально-педагогічній сфері арт-терапія є складним напрямом, яке поєднує мистецькі, психологічні та педагогічні методи для покращення особистості та підтримки психоемоційного стану дітей. Він базується на ідеї інтеграції творчої діяльності з психолого-педагогічним супроводом. Його мета полягає в підтримці особистісного розвитку, розвитку навичок спілкування та соціальних навичок, формуванні адаптивних моделей поведінки. Арт-терапія необхідна для роботи з дітьми, особливо в початковій школі, оскільки вона допомагає їм соціалізувати та вирішувати емоційно-поведінкові проблеми.

Великі психотерапевти та психологи ХХ століття, такі як Маргарет Науман, Адріан Хілл та Едвард Бундер, були першими, хто систематизував використання образотворчого мистецтва в психокорекційній терапії. Впровадження

образотворчого та музичного мистецтва в освітні програми та соціально-педагогічні практики було першим кроком у розвитку арт-терапії в Україні. Арт-терапія стає частиною системи освіти та соціальної підтримки дітей, використовуючи її як інструмент для лікування, профілактики та розвитку.

Люди можуть використовувати арт-терапію в різних формах. Це включає малювання, аплікацію, ліплення, музику, театр, казкотерапію та рухово-танцювальні техніки. Кожен із цих методів сприяє розвитку певних психоемоційних і соціальних компетентностей. Малювання та ліплення допомагають самовираженню, концентрації уваги та символізації внутрішніх переживань; музика, театральна діяльність та рухові практики стимулюють емоційне реагування, сприяють розвитку креативності, навичок співпраці та комунікаційних здібностей. Усі методи адаптовані до віку та психологічних особливостей дітей, що гарантує, що арт-терапія працює.

Наукові дослідження показують, що арт-терапія покращує емоційний стан дітей, рівень тривожності, соціальні навички та бажання вчитися. Крім того, дослідження показують, що регулярне використання творчих стратегій як у групових, так і в індивідуальних заняттях допомагає дітям розвивати впевненість у собі, емоційну стійкість і здатність адаптуватися до нового соціального середовища. У цьому контексті арт-терапія є засобом соціально-педагогічного супроводу, що дозволяє психологам і педагогам створювати оптимальні умови для розвитку та адаптації дітей [24].

Арт-терапія стає все більш популярною в Україні як засіб соціально-педагогічної допомоги дітям та молоді. Заклади спеціалізованої освіти, дитячі садки, навчальні заклади, позашкільні заклади, центри реабілітації та центри соціальної підтримки сприяють її реалізації. Практичні психологи, соціальні педагоги та вчителі впроваджують арт-терапевтичні методи в освітніх закладах у формі індивідуальних та групових занять, тематичних тренінгів, гуртків і проектної діяльності. Це дозволяє ефективно підтримувати розвиток творчих здібностей, емоційного самовираження та соціальних навичок дітей різного віку,

особливо першокласників, для яких адаптація до навчального середовища є важливою.

Арт-терапія поєднує психологію, педагогіку та мистецтво. Вплив різноманітних видів творчої діяльності, таких як малювання, аплікація, ліплення, музика, театр, казкотерапія та рухові практики, може суттєво вплинути на розвиток психічного, емоційного та соціального благополуччя дитини. Групові заняття допомагають спілкуватися та працювати разом, а індивідуальні заняття допомагають вирішувати конкретні емоційні проблеми та підвищувати самооцінку.

Незважаючи на позитивний досвід, впровадження арт-терапії в Україні стикається з деякими проблемами. Недостатня кількість кваліфікованих працівників, обмежена кількість фінансових і матеріальних ресурсів для проведення занять, відсутність стандартизованих програм для різних вікових груп і відсутність єдиної методичної бази. Можливості широкого та ефективного використання арт-терапевтичних практик у соціально-педагогічній роботі обмежені відсутністю системного науково-методичного забезпечення.

Для розвитку арт-терапії в Україні необхідно створити єдину систему, яка об'єднує державну політику, наукові дослідження та практичні дії освітніх і соціальних установ. Підготовку кваліфікованих працівників, створення професійних спільнот і асоціацій арт-терапевтів, стандартизацію методів, інтеграцію арт-терапії в навчальні програми та активне впровадження в процес соціальної адаптації дітей є важливими напрямками. Комплексне використання арт-терапії сприяє розвитку креативності, соціальної взаємодії, емоційної стійкості та адаптивності дітей, що сприяє їхній успішній інтеграції в школу та в суспільство загалом.

1.2 Практичні аспекти та перспективи використання арт-терапії в соціально-педагогічних заходах.

Поточні проблеми в системі освіти та соціальної роботи сприяють розвитку та впровадженню арт-терапії в сучасній соціально-педагогічній практиці. Через зростання кількості дітей і дорослих, які потребують психолого-педагогічної підтримки, підвищення рівня емоційного напруження, соціальної дезадаптації та труднощів у міжособистісній взаємодії, необхідні нові, гуманістично орієнтовані методи впливу. З цієї точки зору арт-терапія розглядається як перспективний підхід, який поєднує педагогічні та психологічні переваги з м'яким, ненасильницьким впливом на людину.

Особистісно-орієнтований підхід, який стає все більш поширеним у соціальній педагогіці сучасного часу, передбачає врахування потреб, можливостей і внутрішніх світів кожної людини. Цим принципам відповідає арт-терапія, оскільки клієнти можуть самостійно обирати темп, форму та спосіб самовираження. Арт-терапія дозволяє людям говорити про себе, пізнавати себе та поступово подолати свої психологічні перешкоди, що робить її особливо корисною для соціальних педагогів і психологів.

Універсальність і адаптивність є важливими подіями в арт-терапії. Арт-терапевтичні технології можуть бути корисними для роботи з різними віковими та соціальними групами, такими як підлітки, діти молодшого шкільного віку, особи з особливими освітніми потребами та люди, які пережили стресові або травматичні події. Це створює широкі можливості для впровадження арт-терапії в навчальних закладах, соціальних службах, кризових і реабілітаційних центрах.

Можна також використовувати арт-терапію разом з іншими методами соціально-педагогічного та психологічного впливу. Її можна використовувати як самостійний курс роботи, а також як частину комплексних програм психолого-педагогічного супроводу. Інтеграція не тільки надає комплексний підхід до розвитку та підтримки особистості, але й підвищує ефективність профілактичних і корекційних заходів [25].

Однією з головних перспектив розвитку є впровадження арт-терапії в освітні та соціальні інституції. У загальноосвітніх закладах арт-терапія може бути частиною психолого-педагогічної допомоги учням, особливо під час адаптації до навчального процесу. Участь соціальних педагогів і практичних психологів допомагає створювати позитивне психологічне середовище, запобігати емоційним і поведінковим проблемам і підтримувати психічне здоров'я дітей.

Арт-терапевтичні технології можуть допомогти в роботі з вразливими групами населення в реабілітаційних установах і соціальних службах. Вони можуть допомогти соціальним програмам реабілітації, ресоціалізації та психологічній підтримці людей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Заняття з арт-терапії в таких установах підвищують бажання клієнтів брати участь у реабілітаційних програмах і створюють позитивні соціальні взаємодії.

Співпраця між різними професіями є важливою організаційною частиною впровадження арт-терапії. Соціальні педагоги, психологи, вчителі та, якщо потрібно, лікарі повинні співпрацювати, щоб програми арт-терапії працювали. Такий підхід забезпечує комплексність допомоги та дозволяє враховувати різні елементи розвитку особистості. Крім того, взаємодія між різними дисциплінами допомагає фахівцям обмінюватися досвідом і підвищувати свою кваліфікацію.

Законодавство та організація арт-терапії також важливі. Розробка та впровадження відповідних програм, правил і методичних рекомендацій дозволяє широко використовувати арт-терапевтичні технології в соціально-педагогічній практиці. Це гарантує, що творчі методи будуть застосовуватися однаково і що вони будуть відповідати загальним цілям соціально-педагогічної діяльності.

Належна освіта соціальних педагогів і психологів є життєво важливою для розвитку арт-терапії в соціально-педагогічній практиці. Використання арт-терапевтичних технологій вимагає від фахівців не лише фундаментальних психолого-педагогічних знань, але й унікальних способів планування творчого процесу, вибору арт-терапевтичних методів і аналізу творчої діяльності клієнтів.

Методика арт-терапевтичної діяльності є ще однією важливою частиною її успішного застосування. Чітко структуровані програми, методичні посібники та

рекомендації необхідні для системного та послідовного використання арт-терапії. Такі матеріали повинні містити мету та завдання арт-терапевтичних занять, опис конкретних вправ, умови їх виконання та очікувані результати. Це сприяє узгодженню практики та підвищенню її якості.

Оцінка результатів творчої діяльності вимагає особливої уваги. Оскільки професійна арт-терапія вимагає обережності та глибокого розуміння символічного змісту творчих робіт, це необхідно. Таким чином, фахівці повинні мати здатність аналізувати художні образи та вміти враховувати особливості кожного клієнта. Це запобігає поверхневим або неправильним висновкам і гарантує моральний вплив арт-терапії.

Важливо також надати допомогу тим, хто працює з арт-терапією. Супервізія запобігає емоційному виснаженню та підвищує якість роботи з клієнтами. Таким чином, розвиток арт-терапії в соціально-педагогічній практиці вимагає високої підготовки, методичного забезпечення та підтримки.

На сучасному етапі арт-терапія є одним із інноваційних підходів до розвитку соціально-педагогічної та психологічної практики. Арт-терапевтичні методи можна адаптувати до потреб різних соціальних і культурних груп за допомогою використання міжкультурних і інклюзивних стратегій. Арт-терапія може бути корисним засобом підтримки осіб з особливими освітніми потребами, осіб, які перебувають у соціальній ізоляції та дітей, які пережили травматичну подію.

Арт-терапія стає більш інноваційною, коли сучасні технології поєднуються з традиційними творчими методами. Цифрові інструменти, мультимедійні ресурси та дистанційні методи роботи роблять арт-терапію більш доступною, особливо в умовах обмеженого очного спілкування. Таким чином, творчі вправи можуть зберігати терапевтичний ефект, одночасно адаптуючись до сучасного суспільства.

Загалом для розвитку та використання арт-терапії в соціально-педагогічній практиці потрібна систематизація та наукове обґрунтування. Поточні дослідження мають спрямуватися на визначення різноманітних підходів до арт-терапії, розробки стандартизованих програм і стандартів оцінки результатів творчої

діяльності. Це підвищить наукову доказовість арт-терапії та визнає її як повноцінний професійний напрям.

Крім того, важливим напрямком є розширення можливостей використання арт-терапії на різних рівнях соціально-педагогічної роботи. Нові програми, об'єднання ефективних практик і передача позитивного досвіду фахівцям можуть зробити психолого-педагогічну допомогу кращою. Це особливо важливо, коли йдеться про реформування систем освіти та соціальної сфери, оскільки зростає потреба в інноваційних і чесних методах роботи.

Таким чином, арт-терапія має великий потенціал для розвитку та широкого використання в сучасній соціально-педагогічній практиці. Вона ефективно підтримує особистісний розвиток, соціальну адаптацію та психоемоційне благополуччя, що робить її перспективним напрямком як практичної, так і наукової діяльності.

1.3 Програма дослідження ролі арт-терапії в роботі психологів і соціальних педагогів з різними розладами особистості.

Програма дослідження ролі арт-терапії в роботі психологів і соціальних педагогів з різними розладами особистості орієнтована на сучасні підходи до підтримки психологів і соціальних педагогів осіб, які мають проблеми з поведінкою, емоціями або соціальними проблемами. Розлади особистості, незалежно від типу та ступеня вираженості, значною мірою впливають на процес соціалізації особистості, міжособистісну взаємодію та адаптацію особистості до соціального середовища. У цьому контексті арт-терапія розглядається як ефективний допоміжний засіб, який м'яко впливає на психоемоційний стан людини, допомагаючи їй стати більш самодостатньою та краще почуватися.

Мета програми дослідження полягає в тому, щоб знайти та дослідити особливості використання арт-терапевтичних методів психологами та соціальними педагогами. Крім того, вони повинні визначити, як вони працюють з людьми з різними розладами особистості. Щоб досягти цієї мети, необхідно

застосувати комплексний підхід до дослідження як теоретичних аспектів арт-терапії, так і прикладів її застосування в соціально-педагогічній та психологічній сферах.

Програма дослідження базується на гуманістичному підході, особистісно орієнтованому та діяльнісному підході, які визнають, що кожна людина унікальна, і передбачають створення середовища, яке сприяє розвитку та корекції. Програма розглядає арт-терапію як інструмент психолого-педагогічного впливу, а не як основний метод лікування. Натомість він доповнює традиційні методи роботи з людьми з порушеннями особистісного розвитку.

На початку програми передбачається теоретико-аналітичне дослідження. Його мета полягає в тому, щоб дослідити наукові джерела з проблеми розладів особистості, а також можливості арт-терапії як засобу корекції та соціальної адаптації. Особлива увага приділяється дослідженню практики використання арт-терапевтичних методів у роботі соціальних педагогів і психологів у країні та за кордоном, а також пошуку найкращих методів творчої діяльності для різних типів клієнтів [9].

У другому етапі програми дослідження буде організовано та проведено емпіричне дослідження, щоб з'ясувати, як психологи та соціальні педагоги можуть використовувати арт-терапію. Наразі проводиться добір учасників дослідження; учасниками можуть бути діти, підлітки або дорослі, які демонструють різні ознаки розладів особистості, а також фахівці, які безпосередньо працюють з цією групою людей. Важливою умовою реалізації програми є дотримання етичних стандартів, таких як добровільна участь, конфіденційність і забезпечення психологічної безпеки учасників.

У програмі використовуються різні підходи до дослідження, такі як спостереження, бесіди, анкетування та аналіз творчих результатів. Психодіагностичні методи також використовуються. Ці методи вивчають емоційний стан людини, рівень тривожності, її самооцінку та особливості міжособистісної взаємодії. Заняття з арт-терапії, такі як образотворча, казкова, музикальна та драматична терапія, мають велике значення. Вибір змісту та типу

занять впливає на індивідуальні особливості учасників і характеристики розладів особистості.

Поетапний аналіз змін психоемоційного стану учасників є важливою частиною програми. Для цього на початку та після завершення арт-терапевтичної програми оцінюються результати діагностики. Таким чином можна оцінити ефективність арт-терапії як засобу психолого-педагогічного впливу. Крім того, він допомагає визначити найкращі методи та творчі завдання для роботи з людьми з розладами особистості.

Крім того, метою дослідження є вивчення професійного досвіду соціальних педагогів і психологів за допомогою опитувань і експертних інтерв'ю. Це дозволяє оцінити труднощі, з якими стикаються фахівці під час використання арт-терапії, а також визначити умови, які допомагають використовувати арт-терапію більш ефективно в соціально-педагогічній практиці.

Третій етап програми дослідження передбачає формулювання висновків щодо ролі арт-терапії в роботі психологів і соціальних педагогів, а також узагальнення та аналіз результатів. На цьому етапі проводиться детальний аналіз даних, отриманих під час арт-терапевтичних і діагностичних процедур. Це робиться для того, щоб визначити, наскільки ефективно були застосовані методи, а також для того, щоб визначити тип змін, які відбулися в поведінці та психоемоційному стані учасників дослідження.

Дослідження показало, що арт-терапія може допомогти людям з різними розладами особистості зменшити тривожність, агресію та емоційну напруженість. Проведення творчої діяльності може призвести до покращення вашої самосвідомості, здатності до саморегуляції, кращих навичок взаємодії з іншими та більшої впевненості в собі. Арт-терапія допомагає створити безпечне середовище для вираження емоцій, що особливо важливо для пацієнтів, які мають внутрішні психологічні бар'єри або проблеми з вербальною комунікацією.

На основі проведеного дослідження були розроблені практичні рекомендації щодо використання арт-терапевтичних методів психологами та соціальними педагогами. Комплексна програма психолого-педагогічного супроводу включає

індивідуальну та групову роботу, а також адаптацію творчих завдань до віку та психологічних особливостей клієнтів. Арт-терапія ефективна, якщо фахівці мають хорошу професійну підготовку, мають здатність думати про речі та володіють творчими методами.

Соціально-педагогічні та психологічні науки широко використовують глибинні інтерв'ю як якісний метод дослідження для вивчення професійного досвіду, суб'єктивних оцінок і практичних стратегій фахівців для вирішення конкретних проблем. Це дослідження проводить глибокі бесіди, щоб дізнатися про особливості застосування арт-терапії в роботі соціальних педагогів і психологів, а також визначити її роль у роботі з різними типами клієнтів.

Глибокі інтерв'ю вибираються, оскільки вони дозволяють отримати більш детальну інформацію, ніж традиційні анкети або опитувальники. З допомогою цього методу можна вивчити особистий досвід фахівців, їхні професійні переконання, бажання використовувати арт-терапію та проблеми та успішні практики на роботі. Особлива увага приділяється оцінці суб'єктивного розуміння того, наскільки добре арт-терапія працює в контексті соціально-педагогічної допомоги та психологічної допомоги.

Під час підготовки до глибинних інтерв'ю опитують соціальних педагогів і практичних психологів, які мають досвід роботи з арт-терапією. Для відбору учасників важливими критеріями є стаж роботи, сфера професійної діяльності (школи, соціальні служби, реабілітаційні центри) та практичний досвід використання арт-терапії. Такий підхід гарантує репрезентативність отриманих даних і дозволяє охопити широкий спектр використання арт-терапії в реальному світі.

Глибокі інтерв'ю проводяться за допомогою напівструктурованого формату, який надає респондентам можливість змінити свої відповіді за допомогою списку запитань, який був заздалегідь підготовлений. Таким чином, дослідження можна продовжувати, не обмежуючи фахівців у висловленні своїх професійних думок і міркувань. Щоб забезпечити відкритість і щирість відповідей, інтерв'ю проводяться на індивідуальному рівні в місці, яке є комфортним для респондентів.

Зміст глибинного вивчення розділено на кілька тематичних блоків. У першому розділі запитань метою було визначити професійний досвід, освіту, стаж роботи та тип діяльності респондентів. У другому розділі розглядається загальне розуміння арт-терапії, джерела інформації та мотиви її застосування в соціально-педагогічній або психологічній сферах. У цьому розділі розглядаються різні способи, якими фахівці інтегрують арт-терапію у свою роботу, а також методи творчої роботи, які найчастіше використовують.

В третій темі обговорюється практичне застосування арт-терапії. Респондентам пропонується розповісти про конкретні приклади використання арт-терапії, як вони працюють з різними віковими та соціальними групами, а також про проблеми, з якими вони стикаються. Особлива увага приділяється оцінці ефективності арт-терапії, її впливу на поведінку та емоційний стан клієнтів, а також факторів, які сприяють або, навпаки, ускладнюють досягнення позитивних результатів [15].

Поглиблені інтерв'ю показали, що соціальні педагоги та психологи мають спільні тенденції щодо використання арт-терапії в своїх проєктах. Більшість респондентів сказали, що арт-терапевтичні методи є хорошим способом налагодити зв'язок із клієнтами, особливо коли вербальна комунікація важка. Експерти стверджують, що творчість допомагає зняти емоційну напругу, формувати довірливі стосунки та створювати безпечний простір для самовираження.

У ході інтерв'ю було виявлено, що психологи та соціальні педагоги найчастіше використовують символи та метафори в образотворчій терапії, художніх вправах і казках. Респонденти наголошували на тому, що методи арт-терапії повинні бути адаптовані до віку, психологічних особливостей і соціальних характеристик клієнтів. Фахівці приділяють особливу увагу роботі з дітьми молодшого шкільного віку, для яких творчість є природним засобом вираження своїх внутрішніх переживань і пізнання світу.

Результати інтерв'ю також показали, що у використанні арт-терапії є багато проблем і перешкод. Обмеженість матеріально-технічних ресурсів, відсутність

спеціалізованих методичних матеріалів, необхідність додаткової професійної підготовки та підвищення кваліфікації є основними перешкодами, які вважають експерти. Більшість респондентів вважали, що арт-терапія має величезний потенціал і вважали, що її потрібно використовувати ширше в соціально-педагогічній та психологічній роботі.

Аналіз корекційно-реабілітаційних програм також є важливим етапом дослідження ефективності сучасних методів соціальної та психологічної допомоги різним групам населення. Такі програми спрямовані на подолання проблем, пов'язаних з емоціями, поведінкою та соціальними зв'язками, відновлення психічного балансу та сприяння повній соціалізації людини. Це дослідження приділяє особливу увагу тому, наскільки арт-терапевтичні технології присутні в корекційно-реабілітаційних програмах і як вони досягають позитивних результатів.

Вікові, психологічні та соціальні аспекти тих, хто потребує допомоги, зазвичай визначають структуру корекційно-реабілітаційних програм. У школах, соціальних службах, медичних центрах, реабілітаційних центрах і громадських організаціях вони можуть проводити їх. Такі програми включають психокорекційні заняття, навчання соціальних навичок, індивідуальні та групові консультації та різноманітну творчу діяльність.

Арт-терапевтичні технології вважаються ефективним засобом м'якого психолого-педагогічного впливу в корекційних програмах. Це дозволяє людям говорити про свої внутрішні почуття без використання мови. Їх використання особливо корисно для роботи з дітьми, підлітками та людьми, які пережили психотравмуючі обставини або мають проблеми з вираженням своїх емоцій. Таким чином, аналіз програм є важливим для виявлення елементів арт-терапії. Це необхідно для оцінки їхньої комплексності та гуманістичної спрямованості.

Чіткі критерії використовуються для ґрунтовного аналізу корекційно-реабілітаційних програм. Ці критерії дозволяють оцінити наявність і ступінь інтеграції арт-терапевтичних технологій у зміст. Цільова спрямованість програми, методичне наповнення програми, методи організації занять і відповідність

методів, які використовуються, віковим і індивідуальним особливостям учасників є основними критеріями. Особлива увага приділяється тому, чи використовується арт-терапія на регулярній основі чи лише для короткочасного лікування.

У процесі аналізу програм розглядаються різні форми арт-терапії, пов'язані з їх структурою: образотворча терапія, музикальна терапія, казкова терапія, лялькотерапія та драматична терапія. Важливим показником є наявність чітко сформульованих завдань для арт-терапії, те, як вони виконуються, і те, як вони пов'язані з цілями загального лікування та реабілітації. Таким чином, творчі методи та їх педагогічну та психологічну доцільність можна оцінити.

Крім того, методичне забезпечення програм також підлягає аналізу. Це містить поради для фахівців щодо організації занять для арт-терапевтів, включаючи описи вправ, тривалість, частоту та види занять. У зв'язку з тим, що успіх арт-терапії безпосередньо залежить від досвіду соціальних педагогів і психологів, важлива роль відіграє кваліфікація тих, хто проводить програму. У цьому випадку вирішується, чи потрібна програма для реалізації спеціального навчання або супроводу фахівців.

Результати аналізу корекційних програм показують, що технології арт-терапії стають все більш поширеними в психології та соціальній роботі. Арт-терапія працює як допомога в багатьох програмах підтримки, використовуючи її разом з традиційними методами корекційного впливу, такими як індивідуальні консультації, групові заняття та тренінги соціальних навичок. Тим не менш, арт-терапія є важливою частиною реабілітаційного процесу лише в окремих програмах.

Аналіз показав, що програми для дітей молодшого шкільного віку та підлітків найчастіше використовують арт-терапевтичні технології. Програми використовують творчість для лікування емоційних порушень, навчання спілкуванню та формування позитивної самооцінки. Арт-терапія вважається доступним і природним способом самовираження, який стимулює пацієнтів під час лікування.

Однак було виявлено, що технології використовували фрагментарно в програмах арт-терапії, не маючи чіткої методичної структури та системи оцінки результатів. У таких обставинах творчі заняття переважно є розважальними або допоміжними, що обмежує їхню здатність до корекції та реабілітації. Це означає, що програми повинні бути удосконалені, визначивши цілі арт-терапії, створивши методичні рекомендації та впровадивши стандарти оцінки ефективності [27; 28; 29]

Узагальнюючи результати аналізу корекційно-реабілітаційних програм, доцільно зазначити, що застосування арт-терапевтичних технологій значно підвищує ефективність і гуманістичну спрямованість програм. Арт-терапія дозволяє учасникам програм символічно виражати свої емоції, переживання та внутрішні конфлікти. Це особливо важливо для тих, хто стикається з емоційним напруженням або стикається з труднощами з вербальним самовираженням.

З іншого боку, аналіз показує, що для підвищення ефективності корекційно-реабілітаційних програм використання арт-терапії повинно бути системним. Це включає чітке визначення її місця в програмі, узгодження творчих занять із загальними цілями корекційної роботи та регулярність і постійність їх проведення. Крім того, важливим є наявність методичного супроводу, який допомагає фахівцям застосовувати арт-терапевтичні технології на практиці.

Соціальні педагоги та психологи, які використовують арт-терапію в програмах підтримки та лікування, повинні бути добре підготовлені. Наявність спеціальних знань і навичок не лише дозволяє правильно вибрати арт-терапевтичні методи, але й дозволяє інтерпретувати результати творчої діяльності учасників, враховуючи їхні особливі психологічні особливості. Це покращує психолого-педагогічний супровід і призводить до довгострокових позитивних змін.

Таким чином, аналіз корекційно-реабілітаційних програм показує, що не тільки доцільно, але й перспективно включати арт-терапевтичні технології в систему соціально-педагогічної та психологічної допомоги. Результати можуть бути використані для покращення поточних програм, розробки нових концепцій

корекційно-реабілітаційного лікування та продовження досліджень у сфері арт-терапії [33; 36].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I

У першому розділі розглядаються теоретичні основи арт-терапії, а також визначається її значення в соціально-педагогічній діяльності. Арт-терапія є сучасним міждисциплінарним напрямом, який об'єднує різні види мистецтва, психологію, педагогіку та соціальну роботу, згідно з аналізом наукової літератури. Використання творчої діяльності як засобу емоційного самовираження, психоемоційної підтримки та розвитку особистості є основною особливістю цього підходу. Арт-терапія, на відміну від традиційних методів навчання, зосереджується на процесі творчості, а не на оцінці результатів діяльності. Це дозволяє дитині вільно виражати свої внутрішні почуття, переживання та емоції.

У результаті дослідження було виявлено зв'язок між появою арт-терапії та розвитком психоаналітичних і гуманістичних теорій особистості. Такі дослідники, як Адріан Гілл, Зигмунд Фройд і Карл Густав Юнг, зробили значний внесок у розвиток цього напрямку. Творчество, на їхню думку, є засобом символічного вираження внутрішніх переживань людини. На основі цього мистецтво почало використовуватися в психолого-педагогічній та соціальній сферах.

Теоретичний аналіз показав, що арт-терапія виконує кілька важливих завдань одночасно: діагностику, лікування, профілактику та соціалізацію. За допомогою творчої діяльності спеціаліст може визначити емоційний стан дитини, рівень тривожності, проблеми з адаптацією та проблеми у спілкуванні. У той же час систематичне використання арт-терапевтичних методів допомагає людям стати більш стійкими, мати кращу оцінку себе, зменшити внутрішнє напруження та навчитися конструктивно взаємодіяти з оточенням. Це особливо важливо для дітей молодшого шкільного віку, які проходять складний період адаптації до нових соціальних умов і нових умов навчання.

У статті розглядаються основні підходи до арт-терапії та їхні характеристики. Ізотерапія, казкотерапія, музикотерапія, ліплення, театральні та рухові практики були

найбільш поширеними у соціально-педагогічній практиці. Кожен із цих методів може вплинути на емоційний і соціальний розвиток дитини. Наприклад, діти отримують можливість виражати свої почуття за допомогою живопису та ліплення, казкотерапія допомагає їм розвинути моральні орієнтири та розвивати уяву, а творча діяльність у групах розвиває навички співпраці, взаємодопомоги та толерантності.

Окрему увагу було приділено основним принципам організації роботи арт-терапевтів. Встановлено, що ефективність арт-терапії залежить від дотримання принципу добровільності, використання індивідуального підходу та відсутності критики творчої діяльності дитини. Умови, повні підтримки та прийняття, дозволяють учням відкрито демонструвати свої емоції та поступово долати свої внутрішні перешкоди. Крім того, важлива роль відіграє професійна компетентність соціального педагога або психолога, який повинен не лише планувати творчі заходи, але й правильно оцінювати їхні результати та гарантувати, що всі учасники занять відчують себе комфортно.

У процесі дослідження було виявлено, що арт-терапія має великий потенціал для використання в сучасній системі освіти та соціально-педагогічній підтримці дітей. Необхідно створити гуманістично орієнтоване освітнє середовище, яке враховує емоційні потреби дитини, особливості її розвитку та рівень соціальної адаптації. Це робить її важливою. Арт-терапевтичні методи дозволяють поєднувати навчання та виховання з психоемоційною підтримкою, що особливо важливо для дітей молодшого шкільного віку, які стикаються з підвищеним психологічним навантаженням.

Також було виявлено, що в Україні арт-терапія поступово стала частиною освіти, соціальних служб, реабілітаційних центрів і психологічних центрів. Сучасні дослідження показують, що практичні психологи, соціальні педагоги та вчителі початкових класів можуть успішно працювати з творчими методами. Арт-терапія може бути використана як у групових заняттях, так і індивідуально з дітьми, які мають проблеми з соціальною взаємодією, тривожністю, страхами або проблемами емоційного розвитку. Тим не менш, було виявлено, що використання арт-

терапевтичних технологій вимагає додаткового методичного забезпечення, професійної підготовки фахівців і системного підходу до організації діяльності.

Теоретичний аналіз показав, що поєднання арт-терапії з іншими психолого-педагогічними методами є важливою умовою її успішного використання. Розвиток дитини впливає комплексно, якщо творчі вправи поєднуються з тренінговими заняттями, ігровими технологіями, соціально-комунікативними вправами та психологічної підтримкою. Такий підхід не тільки покращує настрій учнів, але й допомагає їм розвивати навички саморегуляції, впевненість у собі та більше соціальної активності.

У п'ятому розділі також було розглянуто програму дослідження, яка вивчає значення арт-терапії для психологів і соціальних педагогів. Застосування арт-терапевтичних методів у роботі з дітьми та підлітками виявило, що зменшує агресивність, тривожність і рівень емоційного напруження. Крім того, творчі заняття позитивно впливають на розвиток навичок спілкування, адекватної самооцінки та здатності до самовираження. Проведений аналіз показав, що найефективнішими є систематичні заняття, які мають чітку структуру, відповідають віковим особливостям дітей і проводяться в середовищі психологічної підтримки та довіри.

Було продемонстровано, наскільки важливою є арт-терапія в процесі соціалізації дітей молодшого шкільного віку. Дослідження показують, що творча діяльність допомагає дітям краще адаптуватися до нового соціального середовища, виробляти навички співпраці, створювати позитивні взаємини з іншими людьми та долати перешкоди в спілкуванні. Щоб першокласники добре адаптувалися до шкільного життя, творчі заняття, казкотерапія, малювання та ліплення, а також колективні творчі роботи допомагають розвивати почуття співчуття, поваги та здатність працювати в групі. Ці риси є важливими компонентами успішної адаптації першокласників до шкільного життя.

Отже, теоретичний аналіз показав, що арт-терапія є ефективним методом соціально-педагогічної роботи, який покращує емоційний, соціальний і особистісний розвиток дітей. Використання арт-терапевтичних технологій сприяє гармонійному розвитку особистості дитини, підтримує психоемоційне здоров'я та

допомагає їй добре адаптуватися до соціальних ситуацій. Дослідження особливостей використання арт-терапії з учнями першого класу в закладі загальної середньої освіти буде базуватися на отриманих результатах та теоретичних положеннях.

РОЗДІЛ II ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ ЯК ЗАСОБУ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ.

2.1 Організація та особливості проведення дослідження.

Використання арт-терапії як засобу соціальної адаптації першокласників до навчання було метою практичної частини бакалаврської роботи. Дослідження проводилося під час соціально-педагогічної практики на базі Яготинського ліцею №2. У процесі роботи особлива увага приділялася дослідженню емоційного стану дітей молодшого шкільного віку, особливостей їхньої поведінки в новому соціальному середовищі, рівня комунікативної активності та проблем, які виникають під час адаптації до навчання.

Це дослідження було проведено серед учнів 1-А класу. Цей проєкт залучив десять дітей віком від шести до семи років. Саме цей віковий проміжок є важливим для розвитку емоційної стійкості, навичок соціальної взаємодії та позитивного ставлення до шкільного життя. Початок навчання у школі супроводжується значними змінами у житті дитини, тому багато першокласників стикаються з новими правилами, взаємодією з іншими, виконанням навчальних завдань і адаптацією до нового режиму дня.

В результаті спостереження за учнями було виявлено, що деякі діти демонструють ознаки недостатньої соціальної адаптації до шкільного середовища. Найпоширенішими ознаками цього були сором'язливість, підвищена тривожність, невпевненість у власних силах і страх відповідати перед класом. Деякі учні відмовлялися брати участь у спільних заходах, не хотіли спілкуватися з однокласниками, відчували занепокоєння під час виконання завдань або боялися зробити помилку. У деяких випадках було виявлено емоційну замкненість, труднощів з вираженням своїх почуттів і невпевнену поведінку під час спілкуванням з учителем.

Дослідження показало, що адаптаційні проблеми були особливо помітні в ситуаціях, які вимагали публічного висловлення думок або швидкої участі в

колективній діяльності. Частина дітей боялася відповідати біля дошки, не хотіла брати участь у групових завданнях і потребувала постійного схвалення з боку дорослого. Це показало, що дитина не впевнена в собі емоційно та потребує безпечного психологічного середовища, щоб вона могла поступово адаптуватися до нових обставин без страху чи надмірного емоційного напруження.

Для більш детального вивчення соціальної адаптації першокласників використовувалися спостереження вчителів, бесіди з учнями, елементи творчої діагностики та аналіз поведінки дітей у навчальній та ігровій діяльності. Спостереження проводилося як під час уроків, так і під час спілкування дітей між собою на перервах і поза уроками. Це дало можливість краще зрозуміти тип взаємин у колективі, рівень соціальної активності студентів і характеристики їхньої емоційної поведінки.

Особлива увага була приділена тому, як діти реагують на нові обставини, наскільки легко вони вступають у контакт з однолітками, наскільки впевнено вони почуваються в класному колективі та чи вони можуть відверто говорити, що відчують. Спостереження показали, що емоційна нестійкість, підвищена чутливість до оцінювання та потреба в психологічній підтримці є ознаками багатьох першокласників. Це показало, що арт-терапія може допомогти дітям адаптуватися до навчання.

Дослідження проводилося на основі добровільності, емоційної безпеки, індивідуального підходу та позитивного середовища. У цій роботі враховувалися вікові особливості дітей молодшого шкільного віку, їхні потреби у творчій діяльності, емоційному самовираженні та підтримці з боку дорослого. Необхідно було не тільки виявити проблеми з адаптацією, але й створити середовище, у якому дитина могла відчувати себе впевнено, спокійно та вільно висловлювати свої почуття.

Напрямок роботи з арт-терапії був обраний з огляду на психологічні особливості першокласників, оскільки творчість є природною діяльністю для дітей цього віку. Дітям легше виражати свої внутрішні почуття, долати емоційні напруження та встановлювати зв'язки з оточенням через малювання, ліплення, казкові малюнки та

творчу взаємодію з іншими. Арт-терапія дозволяє першокласникам почуватися більш вільно та захищено, оскільки вона не створює жорстких умов оцінювання.

У ході дослідження було розроблено серію арт-терапевтичних занять, які мали на меті покращити емоційний стан дітей, знизити рівень тривожності, навчити дітей спілкуватися краще, сформувати позитивне ставлення до школи та розвинути навички комунікації. Основними методами роботи були малювання, ліплення, лікування казками та групові творчі завдання. Заняття проходили в спокійній обстановці, що сприяло розвитку довірливих стосунків між учнями та створенню приємного психологічного середовища.

2.2 Реалізація арт-терапевтичної програми в роботі з першокласниками.

Після першого спостереження за учнями 1-А класу та виявлення основних проблем із соціальною адаптацією, була розроблена програма арт-терапії. Її основною метою було створити атмосферу, яка дозволяла дітям відпочити емоційно, отримати впевненість у своїх силах, покращити спілкування та виробити позитивне ставлення до шкільного середовища. У процесі планування занять особлива увага приділялася створенню теплого середовища, у якому кожна дитина могла почуватися безпечно та спокійно, а також вільно висловлювати свої емоції через творчість.

Арт-терапевтична робота проходила протягом трьох тижнів і включала шість позакласних заходів. Кожне заняття тривало 30-35 хвилин. Такий формат роботи був обраний, оскільки він відповідав віковим особливостям першокласників, їхній здатності утримувати увагу та потребами у зміні видів діяльності. Заняття проводилися в невеликих групах, що дозволяло приділити увагу кожній дитині та створити комфортну взаємодію.

У ході програми використовувалися різні форми арт-терапії, такі як малювання, ліплення, казкотерапія та колективна творчість. Кожен із цих методів був спрямований на корекцію та розвиток, і був призначений для задоволення

певних потреб дітей під час адаптації до школи. Заняття не полягали в тому, щоб оцінювати результати творчої діяльності; більш важливим був процес самовираження дітей, емоційного розвантаження та взаємодії між ними.

Перші заняття були спрямовані на зниження емоційного напруження та створення дружньої групової атмосфери. Багато дітей на початку роботи залишалися скутими, сором'язливими та невпевненими у спілкуванні. Деякі учні намагалися уникати творчих завдань, бо боялися, що вони не виконають їх достатньо добре. Таким чином, формування у дітей відчуття емоційної безпеки та прийняття було важливим завданням на початковому етапі.

Тематичне малювання було одним з перших методів, які були використані в роботі.

Дітям дали завдання намалювати малюнки на теми: “Моя школа”, “Мій настрій”, “Я в класі” та “Мій новий друг”. Такі завдання допомагали першокласникам передати свої переживання, почуття та погляд на шкільний світ. Діти поступово стали більш охоче спілкуватися між собою та давали коментарі щодо своїх робіт.

Особливе значення мало те, що учні могли виражати свої емоції під час процесу малювання, не боячись помилитися або отримати негативну оцінку. Це дало дітям, які були невпевнені або боялися говорити в класі, можливість проявити себе в безпеці і комфортній атмосфері. Творчі зусилля часто сприяли зміні емоційного ставлення дитини до школи, її внутрішніх переживань і рівня адаптації до нового середовища.

На заняттях спостерігалось, що діти поступово стали більш активними, більш активно взаємодіяли з однолітками та більш відкрито висловлювали свої думки. Якщо деякі учні спочатку намагалися працювати окремо або уникати спілкування під час роботи, то згодом вони були більш зацікавлені в спільній діяльності, допомагали іншим учням і підтримували розмову під час творчого процесу.

Вправи з ліплення, які використовувалися для розвитку емоційної стабільності, дрібної моторики та внутрішнього розслаблення, були важливим компонентом програми. Дітям пропонувалося створювати фігури, пов'язані зі

спокійністю, добротою, товариством або позитивним настроєм. Ці вправи добре впливали на емоційний стан першокласників, це також допомагало їм знижувати рівень напруження та розвивати терпіння та уважність.

Діти не боялися помилитися під час процесу ліплення, порівняно з традиційними навчальними завданнями. Вони мали творчу свободу та могли самостійно вибирати форми, кольори та методи виконання своєї роботи. Це навчило учнів бути самостійними, мати впевненість у своїх можливостях і позитивно впливати на їхню самооцінку.

Казкотерапія відіграла важливу роль у лікуванні програшу. Дітям було легше сприймати нові знання, зв'язуватися з героями та емоційно переживати різні ситуації завдяки використанню казкових сюжетів. Дітям читалися короткі терапевтичні казки про сміливість, дружбу, перемогу над страхами та адаптацію до нового середовища. Після прослуховування оповідань учні брали участь у дискусіях, де висловлювали свої думки, описували почуття героїв і порівнювали їх з власними.

Розвиток емоційного інтелекту, тобто здатності розуміти власні та чужі почуття, був підкріплений такими вправами. Діти стали більш відкрито говорити про свої страхи, хвилювання та проблеми, пов'язані зі шкільним життям. Це сприяло зменшенню внутрішнього напруження та спонукало до формування лояльних взаємин у колективі.

Завершення арт-терапевтичної програми було наступним кроком. Її мета полягала в тому, щоб діти отримали навички соціальної взаємодії, виробили позитивне ставлення до колективу та подолали внутрішню невпевненість. Після перших занять було помітно, що учні поступово адаптувалися до запропонованого формату роботи, були більш емоційно відкритими та були більш зацікавленими у спільній діяльності. Навіть найбільш сором'язливі діти почали брати участь у творчих вправах завдяки довіри та відсутності критики.

Колективні творчі роботи були важливими для програми, оскільки вони допомагали учням розвивати навички співпраці, взаємодопомоги та спілкування. Одним із завдань було спільне створення плакату на тему «Наш дружній клас».

Кожна дитина мала можливість намалювати те, що їй найбільше подобається в школі, а також себе. Учні навчилися домовлятися між собою, розподіляти простір на аркуші, враховувати думку інших і працювати в команді під час виконання цього завдання.

Позитивна поведінка дітей змінилася під час участі в колективній творчій діяльності. Учні, які раніше не спілкувалися з однокласниками, поступово починали звертатися до інших учнів, запитувати їх, давати поради або надавати допомогу. Також були помітні зміни у першокласників, які на початку дослідження проявляли невпевненість і страх помилитися. Вони почувалися краще, коли працювали разом, оскільки кожен отримав відповідальність за результат. Крім того, діяльність сприймалася як захоплююча творча гра.

У процесі реалізації програми також використовувалися вправи, спрямовані на формування позитивного емоційного сприйняття себе та інших людей. Дітям було запропоновано створювати творчі проекти, які відображали їхні сильні сторони, бажання та позитивні емоції. Наприклад, в одному занятті учні малювали «квітку настрою», де кожна пелюстка представляла певне почуття або обставину, яка їх радує. Діти отримали більшу емоційну усвідомленість завдяки таким вправам. Вони також отримали краще розуміння свого внутрішнього стану.

Першокласники проявляли більшу відкритість до інших людей, частіше усміхалися, були більш готовими підтримувати розмову та були більш зацікавленими в спільній діяльності. Діти більше не боялися робити помилки під час занять і рідше потребували постійного схвалення з боку дорослого. Це показало, що емоційний стан став більш стійким і що з часом зросла впевненість у власних силах.

Особливо важливим результатом було те, що заняття з арт-терапії сприяли створенню позитивного психологічного середовища в класі. Діти зменшували емоційну дистанцію під час творчої взаємодії. Спільна діяльність допомагала створити атмосферу підтримки та взаєморозуміння. Учні почали краще сприймати один одного, бути терплячими та позитивніше реагувати на тих, хто був менш активним або новим у групі.

У процесі заняття діти також змінили своє ставлення до навчання загалом. Якщо деякі першокласники боялися говорити про свої думки на початку дослідження або не брали участь у роботі класу, то після участі в арт-терапевтичній програмі вони стали більш спокійними, коли були змушені висловлювати свої думки. Учні стали більш активними, частіше відповідали на запитання та менше боялися робити помилки перед однокласниками.

Програма була успішна, оскільки арт-терапевтичні методи не створювали для дітей психологічного стресу. Кожна вправа була організована таким чином, щоб учасники могли творчо взаємодіяти один з одним, що дозволило першокласникам вільно брати участь у діяльності, не відчуваючи тиску чи надмірного контролю. Це сприяло позитивному емоційному відгуку дітей на заняття та їх поступовому емоційному розкриттю.

Учні стали значно вільніше поводитися в групі, більш охоче висловлювали свої почуття та більш активно брали участь у соціальній активності після закінчення занять. Діти стали впевненіше взаємодіяти між собою, брати участь у групових завданнях і відчувати себе добре про шкільний світ. Це дало підстави вважати, що використання арт-терапевтичних стратегій позитивно впливає на процес соціальної адаптації першокласників і створює сприятливе середовище для їхнього залучення до навчання.

Таким чином, приклад арт-терапевтичної програми показав, що творчі методи роботи можуть бути ефективним способом допомогти дітям молодшого шкільного віку отримати психологічну та педагогічну підтримку. Використання малювання, ліплення, казкотерапії та колективних творчих вправ допомогло першокласникам подолати тривожність і невпевненість. Це також допомогло їм стати більш активними в спілкуванні, створити позитивний емоційний фон і покращити взаємодію в класному колективі.

2.3 Аналіз результатів дослідження та ефективності арт-терапії.

Після завершення арт-терапевтичної програми спостереження за учнями 1-А класу було проведено з метою оцінки ступеня змін у їхній соціальній адаптації до навчального процесу. Порівняння поведінки дітей до початку та після арт-терапевтичної роботи було основою для аналізу результатів. Основна увага приділялася емоційному стану першокласників, особливостям їхньої взаємодії з однолітками, рівню впевненості в собі та готовності брати участь у навчальній та колективній діяльності.

Результати спостереження показали позитивний вплив арт-терапії на загальний емоційний стан дітей. На початковому етапі дослідження велика кількість учнів проявляла тривожність, сором'язливість і невпевненість у своїх можливостях. Однак коли програма закінчилася, поведінка учнів стала більш спокійною та врівноваженою. Учні виявляли меншу напруженість під час спілкування, демонстрували більш позитивні емоції та почувалися більш комфортно в групі.

Зміни в поведінці дітей були особливо помітні. Більшість з дітей раніше боялися відповідати в класі або не брали участі в спільній діяльності. У процесі повторного спостереження було виявлено, що ці учні почали більш впевнено реагувати на звернення вчителя, рідше відмовлялися від завдань і були більш зацікавленими у бесідах і творчих вправах. Рівень емоційного напруження значно знизився порівняно з початком дослідження, хоча окремі симптоми хвилювання все ще були присутні.

Зміни також відбулися в міжособистісній взаємодії дітей. Якщо окремі учні на початковому етапі намагалися триматися осторонь від групи або рідко вступали в контакт з однокласниками, то після занять з арт-терапії вони стали більш відкритими до спілкування. Діти більше спілкувалися один з одним під час виконання завдань, більше хотіли працювати в парах або групах і більше цікавилися спільними захопленнями.

Крім того, під час спостереження було помічено, що учні демонстрували більшу емоційну відкритість. На початку дослідження кілька дітей не хотіли або соромилися говорити про свої почуття. Першокласники, які взяли участь в арт-терапевтичній програмі, почали більш відкрито говорити про свій настрій, ділитися своїми враженнями та проявляти більшу емоційну активність під час спілкування. Це свідчило про те, що в учнівському колективі поступово створюється атмосфера довіри та психологічного спокою.

На додаток до позитивних результатів було помітно позитивне ставлення дітей до школи в цілому. Учні частіше використовували позитивні характеристики під час бесід і творчих завдань, описуючи шкільне середовище, власний клас і взаємодію з однолітками. Деякі першокласники, які раніше відчували невпевненість або тривогу щодо навчання, почали проявляти більшу зацікавленість у заняттях і більше бажають брати участь у роботі класу.

Важливим показником ефективності арт-терапевтичної програми було зниження проявів страху помилки. На початку дослідження певна кількість дітей дуже болісно реагувала на невдачі або потребувала постійного підтвердження того, що вони робили. Після занять учні стали більш спокійно ставитися до своїх помилок, рідше відмовлялися від завдань через страх невдачі та більш самостійно виконували творчі завдання.

У процесі аналізу результатів було виявлено, що роботи, які поєднували творчість із командною роботою, були особливо ефективними. Діти навчилися взаємодіяти, підтримувати один одного та поступово долати внутрішню скутість завдяки спільним творчим завданням. Колективні дії дали першокласникам відчуття, що вони є частиною групи; це було важливим для розвитку позитивного ставлення до класного колективу.

Крім того, сама атмосфера, яка панувала під час мистецької терапії, мала позитивний вплив. Діти поступово почали відчувати себе більш впевнено та емоційно захищено через відсутність жорсткого оцінювання, підтримку з боку дорослого та можливість вільного самовираження. Це сприяло кращому включенню першокласників у шкільне середовище та полегшило їхню соціальну адаптацію.

Результати дослідження підтвердили, що використання арт-терапевтичних стратегій у роботі з першокласниками в сучасних школах є корисним. Арт-терапія виявила себе недорогим, зручним і ефективним способом допомоги дітям адаптуватися до навчання. Її використання полегшує процес адаптації дитини до нової соціальної ролі школяра, підтримуючи її емоційне благополуччя та створюючи середовище, яке сприяє гармонійному розвитку її особистості.

Дослідження показало, що впровадження творчих методів у практику початкової освіти є важливим для створення сучасного гуманістичного підходу до навчання та виховання дітей. Арт-терапія допомагає першокласникам усвідомлювати свої індивідуальні особливості, підтримувати їхню психічну рівновагу та створювати позитивний досвід перебування в школі.

Застосування арт-терапії в соціально-педагогічних заходах може бути ефективним лише за умов наявності різноманітних психолого-педагогічних умов, які дозволяють творчому впливу на людей. Арт-терапія базується на гуманістичних принципах, які включають визнання того, що кожна людина унікальна, повага до внутрішнього світу кожної людини та визнання права кожної людини на самовираження. Таким чином, створення ідеального психолого-педагогічного середовища є важливим для використання арт-терапії.

Утворення психологічно безпечного та підтримуючого середовища має вирішальне значення. Щоб учасники арт-терапевтичного процесу могли вільно виражати свої емоції, думки та переживання, такий простір має бути вільним від оцінювання, критики та контролю. Це особливо важливо для дітей та підлітків, які можуть мати страх зробити помилку або мати негативний досвід взаємодії з дорослими. Творчий потенціал збільшується в атмосфері прийняття та довіри, яка також зменшує внутрішню напругу.

Арт-терапія є не менш важливою психолого-педагогічною практикою. Примус або формальне залучення до творчої діяльності значно зменшує терапевтичний ефект. З іншого боку, добровільна участь спонукає людей бути більш відкритими та брати участь у процесі. Перш ніж нав'язувати щось своєму клієнту, соціальний педагог або психолог повинен переконати його брати участь у творчому процесі.

Важливою психолого-педагогічною вимогою ефективного використання арт-терапії є врахування віку пацієнтів. Арт-терапевтичні методи не можуть бути універсальними для кожної групи клієнтів, оскільки сприйняття творчої діяльності, рівень емоційної зрілості та здатність до саморефлексії суттєво відрізняються за віком, життєвим досвідом і психоемоційним станом.

Використання зрозумілих символів і образів, ігрові діяльності та прості завдання мають бути основою для арт-терапії з дітьми молодшого шкільного віку. Творчість є природним способом пізнання та самовираження для цієї вікової групи, тому заняття з арт-терапії повинні сприяти розвитку уяви, емоцій і формуванню позитивного ставлення до себе та інших. Надмірна складність завдань або жорстка регламентація процесу можуть призвести до напруженої та неефективної роботи.

Крім того, важливі психологічні особливості клієнтів. До них належать тривожність, рівень самооцінки, характеристики темпераменту, наявність психотравматичного досвіду або проблеми зі спілкуванням. Соціальний педагог або психолог обирає відповідні арт-терапевтичні техніки, темп роботи та структуру занять. З таким індивідуальним підходом можна уникнути перевантаження та поступово розкрити свій максимальний потенціал.

Участь арт-терапії в соціально-педагогічній та психологічній діяльності повинна бути системною та постійною. Це важлива психолого-педагогічна умова її успішного використання. Арт-терапевтичні заняття, які проводяться разово або періодично, зазвичай не призводять до значних змін у психоемоційному стані людини та не призводять до постійних позитивних змін. З іншого боку, систематична робота, заснована на чітко визначених цілях і завданнях, допомагає глибше опрацювати свої внутрішні переживання та покращити свою особистість.

Послідовність арт-терапевтичної діяльності вимагає організації занять поетапно. Кожне заняття має логічно продовжуватися попереднім. Таким чином, можна створити структуру корекційно-розвивальної роботи, яка дозволяє пацієнту поступово усвідомлювати свої емоції та переживання, а також те, як він взаємодіє з оточенням. Послідовність є особливо важливою для роботи з дітьми, оскільки стабільність і передбачуваність процесу дають їм відчуття безпеки та довіри.

Арт-терапія має бути частиною загальної програми психолого-педагогічного супроводу. Арт-терапевтичні методи повинні працювати разом з іншими видами роботи, такими як консультації, освіта та заняття з корекції. Цей тип інтеграції має значний вплив на особистість і сприяє кращому вирішенню психолого-педагогічних проблем.

Успіх арт-терапії залежить від того, як соціальний педагог або психолог взаємодіє з учасниками процесу. Арт-терапевти допомагають людям творчо виражати себе самостійно, а не наглядати за ними. Така позиція сприяє розвитку довірливих відносин і підвищує ефективність терапії.

Арт-терапія базується на емпатії, прийнятті та безумовній увазі до внутрішнього світу пацієнта. Соціальний педагог або психолог повинен ретельно слухати, спостерігати та відповідно реагувати на емоції учасників. Крім того, він повинен уникати нав'язування своїх власних поглядів або думок іншим. Щоб забезпечити терапевтичну спрямованість процесу, особливо важливо, щоб фахівець міг балансувати між свободою творчого самовираження та професійним супроводом.

Рефлексивна взаємодія дуже важлива. Якщо учасники цього бажають і готові, обговорення творчих завдань сприяє розвитку навичок саморефлексії та емоційної регуляції. При цьому фахівець повинен дотримуватися моральних стандартів, зберігати конфіденційність і створювати безпечний середовище, де можна висловлювати свої почуття та думки.

Таким чином, взаємодія між учасниками арт-терапії та соціальним педагогом або психологом є останньою, але не менш важливою частиною ефективності арт-терапії. Вона підтримує гуманістичний характер роботи та сприяє розвитку довіри, створюючи умови для глибоких і постійних позитивних змін у розвитку особистості.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II

У другому розділі бакалаврської роботи було проведено експериментальне дослідження використання арт-терапії як методу соціальної адаптації першокласників до навчання. Під час соціально-педагогічної практики робота проводилася на базі Яготинського ліцею No2. У цьому дослідженні були проаналізовані характеристики емоційного стану дітей молодшого шкільного віку, ступінь їхньої комунікативної активності, поведінка, яку вони демонструють у новому соціальному середовищі, а також проблеми, які виникають під час адаптації до школи.

Результати первинного спостереження показали, що багато першокласників страждали від тривоги, невпевненості у власних силах, страху помилитися та проблем у взаємодії з однокласниками. Це підтвердило, що необхідно створити спеціальні умови психологічної підтримки для дітей, коли вони починають навчатися в школі.

У ході дослідження було виявлено, що арт-терапія є ефективним методом створення емоційно безпечного середовища, у якому дитина може вільно виражати свої внутрішні почуття та переживання. Творчі методи роботи дозволили першокласникам поступово подолати сором'язливість, емоційну напругу та страх оцінювання.

Використання різноманітних методів, таких як спостереження, бесіди, творчі вправи та аналіз поведінки дітей як у класній, так і позакласній діяльності, стало особливістю організації дослідження. Це дозволило ретельно оцінити рівень соціальної адаптації учнів і визначити основні проблеми, які виникають під час адаптації до нових умов навчання.

Тематичне малювання, ліплення, казкотерапія та групові творчі заняття були частиною програми арт-терапії. Заняття проводилися в невеликих групах, що сприяло створенню довірливої атмосфери та забезпечувало індивідуальний підхід до кожної дитини. Важливим принципом роботи було відсутність жорсткого оцінювання результатів творчої діяльності. Це дало учням більше впевненості та

свободи. Першокласники стали більш активними учасниками спілкування під час виконання творчих завдань. Вони також більш відкрито висловлювали свої думки та почуття, а також проявляли більшу зацікавленість у взаємодії з однолітками.

Колективна творча діяльність була важливою частиною процесу адаптації дітей, оскільки вона сприяла розвитку навичок співпраці, взаємодопомоги та позитивної взаємодії в класному колективі. Спільні творчі завдання допомогли дітям подолати свою внутрішню скутість, навчитися враховувати думку інших і відчувати себе частиною групи.

Казкотерапія також допомогла дітям легше сприймати емоційно важливі ситуації, усвідомлювати свої власні почуття та розвивати позитивне ставлення до шкільного життя. Арт-терапевтичні методи дозволили створити емоційну відкритість, зменшити тривожність і створити позитивний психологічний клімат у класі.

Згідно з аналізом результатів дослідження, використання арт-терапії в процесі соціальної адаптації першокласників до навчання є ефективним. Після завершення програми було виявлено позитивні зміни в поведінці дітей, емоційному стані та взаємодії з однокласниками. Учні відчули більшу впевненість у собі під час участі в навчальній діяльності, стали більш спокійними та більш відкритими до спілкування. Знизився страх помилки та потреба в постійному схваленні дорослого. Більшість дітей почали більш активно брати участь у бесідах, творчих вправах і колективних завданнях. Це свідчить про поступове формування позитивного ставлення до шкільного середовища та розуміння своєї ролі в групі учнів.

У результаті дослідження було виявлено, що ті стилі арт-терапевтичної роботи, які поєднували емоційне самовираження з діяльністю з групою людей, були найбільш ефективними. Спільна творчість допомогла учням створити довірливі зв'язки, набути навичок взаємопідтримки та покращити комунікативну активність. Першокласники показали готовність до співпраці, більше спілкувалися та проявляли ініціативу. Такі зміни демонструють позитивний вплив арт-терапії на

створення позитивного психологічного середовища в класному колективі та сприяння процесу соціальної адаптації дітей молодшого шкільного віку.

Згідно з дослідженням, ефективність арт-терапії значною мірою залежить від наявності відповідних психолого-педагогічних умов. Створення безпечного та підтримуючого середовища для дитини є життєво важливим. Добровільність участі, індивідуальний підхід, урахування вікових особливостей дітей і систематичність проведення занять також є важливими. Арт-терапевтична діяльність повинна бути послідовною, логічно структурованою та інтегрованою в загальну систему психолого-педагогічного супроводу учнів. Творчі підходи не можуть сприяти гармонійному розвитку особистості дитини, якщо вони не досягають постійного позитивного результату.

Отже, дослідження показало, що арт-терапія є ефективним методом соціальної адаптації першокласників до навчання. На емоційний стан дітей позитивно впливає малювання, ліплення, казкова терапія та колективна творчість. Це допомагає їм подолати тривожність і невпевненість, розвивати навички спілкування та формувати позитивне ставлення до школи. Дослідження має практичне значення, оскільки воно показує, як соціальні педагоги, психологи та вчителі початкових класів можуть використовувати арт-терапевтичні методики, щоб допомогти дітям адаптуватися до шкільного життя.

ВИСНОВКИ

Дослідження підтверджує, що арт-терапія є ефективним засобом соціально-педагогічної роботи з першокласниками та допомагає їм добре адаптуватися до навчального процесу. Згідно з теоретичним аналізом літератури, арт-терапевтичні методи допомагають дітям виражати себе, розвивати творчість і уяву, а також створювати умови для опрацювання своїх внутрішніх переживань і емоцій. Використання творчих вправ, таких як малювання, колажування, ліплення та музично-рухові вправи, сприяє комплексному розвитку психоемоційної сфери та підвищує бажання вчитися.

У результаті ретельної оцінки досвіду соціальних педагогів і психологів було встановлено важливі професійні компетентності, які впливають на ефективність використання арт-терапії. Створення безпечного психологічного середовища, дотримання моральних стандартів і конфіденційності, а також здатність адаптувати методи до особливостей кожної дитини є важливими. Фахівці відзначають, що значна емоційна трансформація та формування соціальних навичок можна досягти за допомогою творчих методів і уважного підходу до кожного індивіда.

Аналіз сучасних освітніх і корекційних програм показав, що, хоча арт-терапія все частіше включена до навчальних і соціально-педагогічних програм, її використання залишається нерівномірним. Багато програм включають індивідуальні творчі заняття. Однак комплексні послідовні програми арт-терапії використовуються значно рідше. Це вказує на те, що необхідно стандартизувати методи та створити авторські програми, які враховують вікові та психологічні характеристики дітей молодшого шкільного віку.

Результати експериментальної частини дослідження підтвердили, що арт-терапія може працювати в реальних навчальних умовах. Порівняно з контрольною групою, діти експериментальної групи показали помітне покращення емоційної стабільності, соціальних навичок і самовираження. Спостереження педагогів і аналіз творчих робіт дітей показали, що діти стали більш ініціативними, більш здатними працювати разом і краще адаптувалися до навчального середовища.

Дослідження також показали, що арт-терапія є багатофункціональним інструментом, який може одночасно лікувати, розвивати та профілакувати. Теоретичний аналіз показав, що інтеграція емоційних, когнітивних і соціальних сфер розвитку дитини забезпечується за допомогою різноманітних творчих методів, таких як малювання, колажування, ліплення та музично-рухові вправи. Комплексна стимуляція в молодшому шкільному віці сприяє розвитку основних соціально-психологічних навичок, таких як влада над собою, співпраця та здатність до самовираження.

Методичний аналіз показав, що ефективність арт-терапії значною мірою залежить від кваліфікації педагогів і психологів, а також їхньої здатності адаптувати вправи до потреб дітей. Виявилось, що поєднання традиційних методів педагогічної підтримки з креативними методами арт-терапії дозволяє створити безпечне психологічне середовище, де дитина може відчувати себе впевненою, бути менше тривожною та проявляти самостійність. Цей метод підвищує емоційну компетентність і формує внутрішню мотивацію до навчання.

Крім того, дослідження практики арт-терапії показало, що сучасні освітні та соціальні організації все частіше включають творчі методики в свої програми. Тим не менш, більшість програм обмежуються окремими вправами, що не завжди допомагає дітям у систематичному розвитку соціальної адаптації. Експериментальна робота підтвердила, що регулярне та цілеспрямоване використання арт-терапії, яка базується на принципах послідовності та інтеграції методів, має більш виражений вплив на розвиток соціальної взаємодії та емоційної стабільності.

Результати дослідження також підкреслили, наскільки важливо використовувати інноваційні та інтегровані підходи в арт-терапії. Першокласники можуть розвивати психоемоційні та соціальні навички найкраще за допомогою вправ, які поєднують рухові, творчі та когнітивні методи. Це підтверджує ідею про те, що для створення програм підтримки арт-терапевтів потрібно використовувати комплексний підхід, який враховує вікові та індивідуальні характеристики дітей.

Результати дослідження підтвердили ідею про те, що систематичне використання арт-терапевтичних методів значно підвищує рівень соціальної

адаптації учнів першого класу. Діти експериментальної групи помітно покращили свою емоційну стабільність, були менше тривожними та боягузливими щодо нових завдань і були активні у взаємодії з однолітками. Аналіз творчих робіт показав, що діти стали сміливішими висловлювати свої ідеї, розвивати креативність і розвивати уяву, що свідчить про ефективну роботу з їхньою внутрішньою емоційною сферою.

Спостереження педагогів і психологів свідчать про те, що заняття з арт-терапії сприяли розвитку основних соціальних навичок, необхідних для адаптації до навчального процесу. Діти розвинули здатність до спілкування, співпраці та спільного вирішення завдань. У той же час контрольна група, яка не брала участі в інших заняттях, демонструвала незначні зміни. Це свідчить про те, що арт-терапевтичні методики були більш ефективними у порівнянні з традиційними методами.

Експериментальна робота також підтвердила, що кожна дитина має свій власний підхід. Розвиток емоційної стабільності, соціальної взаємодії та креативності був максимізований за допомогою методології, яка враховувала психоемоційні та вікові особливості учасників. У результаті аналізу отриманих даних було виявлено, що включення вправ, пов'язаних з арт-терапією, у навчальний процес має позитивний вплив на загальне психологічне благополуччя дітей. Крім того, це створює умови для розвитку постійної внутрішньої мотивації до навчання та саморозвитку.

Арт-терапія також може використовуватися в різноманітних соціально-педагогічних контекстах і здатна одночасно виконувати розвивальні, корекційні та профілактичні цілі. Виявлено, що використання творчих методів у навчанні сприяє психічному здоров'ю дітей і розвиває основні соціально-комунікативні навички. Результати дослідження показують, що регулярні участі в арт-терапевтичних заняттях зменшує рівень тривожності, підвищує впевненість у своїх силах і розвиває здатність до самовираження, що є важливим для першокласників, коли вони починають навчатися в школі.

Згідно з аналізом практичних програм і досвіду педагогів, ефективність арт-терапії значною мірою визначається послідовністю та систематичністю

використання методик. Діти, які брали участь у регулярних заняттях із використанням комплексного підходу, демонстрували постійну позитивну динаміку в емоційних, соціальних і творчих сферах розвитку. Це підкреслює, що арт-терапія повинна бути постійно включена в освітні програми та що для молодших школярів потрібно створювати спеціальні програми навчання.

Крім того, результати дослідження показують, що інноваційні підходи до арт-терапії можуть бути корисними. До таких підходів належать використання цифрових технологій, мультимодальних вправ і інтеграція творчих методів із психолого-педагогічними та реабілітаційними програмами. Такі винахідливі методи дозволяють зробити заняття індивідуальними, відкривати різні канали для пізнавальної та емоційної діяльності дітей, і значно підвищити їхню зацікавленість і бажання брати участь у навчальному процесі.

Зважаючи на результати як теоретичного, так і практичного дослідження, можна стверджувати, що арт-терапія є ефективним методом допомоги першокласникам у соціальній адаптації та розвитку їхніх психоемоційних аспектів. Теоретичний аналіз підтвердив, що розвиток емоційної компетентності, креативності та навичок комунікації підвищуються за допомогою творчих методів. Практична частина дослідження, яка включала систематичне проведення арт-терапевтичних занять із малювання, колажування, ліплення та музично-рухових вправ, продемонструвала позитивний ефект у всіх основних напрямках адаптації дітей до навчання.

Дослідження виявило основні фактори, які сприяють ефективності арт-терапії. Систематичне та постійне використання методів, адаптація підходів до кожної дитини, створення безпечного психологічного середовища та впровадження творчих вправ у навчальні та соціально-педагогічні програми є важливими. Аналіз досвіду педагогів і психологів показав, що ефективність процесу арт-терапії та розвиток стійких соціальних і емоційних навичок у дітей безпосередньо залежать від компетентності фахівця.

Практична значущість дослідження полягає в тому, щоб довести, що арт-терапія може допомогти першокласникам адаптуватися до школи. Результати експерименту дають підстави для впровадження арт-терапевтичних занять як частини навчальних

програм, так і соціально-педагогічної роботи з дітьми. Вони також дозволяють створювати авторські методичні комплекси, які поєднують різні творчі методики та враховують особливості кожного учня.

Дослідження також показує шляхи розвитку арт-терапії. Можна значно підвищити ефективність соціально-педагогічної підтримки дітей за допомогою інноваційних методів, інтеграційних та мультимодальних методів і використання новітніх технологій. Дослідження також підкреслює, наскільки важлива підготовка та професійний розвиток педагогів і психологів, щоб вони могли ефективно використовувати творчі методики в навчанні.

Таким чином, дослідження доводить, що арт-терапія є не лише ефективним методом розвитку та лікування, але й важливою частиною сучасної соціально-педагогічної практики. Це дозволяє першокласникам отримувати широку підтримку, підвищувати їхню адаптацію, розвивати позитивне ставлення до навчання та сприяти гармонійному розвитку особистості на ранніх етапах шкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Анголенко В. В., Печериця Н. М. Арт-терапія у соціально-педагогічній роботі (навчально-методичний посібник). Харків, 2024.
2. «Простір арт-терапії»: Збірник наукових статей (Випуск 32), Київ, 2022 р.
— збірка статей про арт-терапію, її сутність і практику в сучасних умовах.
3. «Простір арт-терапії»: Збірник наукових статей (Випуск 33), Київ, 2023 р.
— матеріали конференції з розвитку арт-терапії в Україні.
4. «Простір арт-терапії»: Збірник наукових статей (Випуск 34), Київ, 2023 р.
— наукові статті щодо теорії та практики арт-терапії.
5. «Простір арт-терапії»: Збірник наукових статей (Випуск 36), Київ, 2024 р.
— сучасні підходи до арт-терапії.
6. «Простір арт-терапії»: Збірник наукових статей (Випуск 37), Київ, 2026 р.
— сучасний досвід арт-терапевтичної практики.
7. Бех І. Виховання особистості : Підручник / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с.
8. Богданова І. М. Соціальна педагогіка: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / І. М. Богданова - К.: Знання, 2008. - 343 с.
9. Бондарюк І. Вплив арт-терапії на розвиток креативності: підходи для підготовки майбутніх педагогів, 2025.
10. Бондар С., Момот Л., Липова Л., Головка М. Перспективні педагогічні технології : Навч. посібник за ред. С. Бондар. – Рівне : Тетіс, 2003. – 200 с.

11. Бриндіков Ю.Л. Арт-терапія: суть, можливості роботи з військовослужбовцями учасниками бойових дій. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2017. Вип. 2 (41). С. 42–45.
12. Васильченко О. А. Ігрова терапія як метод соціальної роботи з дітьми шкільного віку. ВІСНИК НТУУ «КП». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 3 (19), 2013. С.90-94.
13. Вавіна Л. С. Розвиваємо у дитини вміння бачити : від народження до 6 років : поради батькам / Л. С. Вавіна, В. М. Ремажевська — К. : Література ЛТД, 2008. — 128 с.
14. Вознесенська О. Л. Арт-терапія в Україні: стан та перспективи розвитку — наукова стаття про розвиток арт-терапії в Україні.
15. Вознесенська О.Л., Сидоркіна М.Ю. Арт-терапія у подоланні психічної травми: Практичний посібник / Олена Вознесенська, Марина Сидоркіна. – К. : Золоті ворота, 2015. – 148 с.
16. Вознесенська О.Л. Ресурси арт-терапії на допомогу вимушеним переселенцям. Практичний посібник / Олена Леонідівна Вознесенська. – К. 2015. – 50 с.
17. Вознесенська О.Л., Гундертайло Ю.Д., Латуненко Ю.Є., Немежанська О.А., Осадчук Л.А., Плетка О.Т., Скнар О.М., Яценя А.А. Концепція впровадження арт-терапії в дитячих лікарнях [За заг. ред. О.Л. Вознесенської, О.М. Скнар] Київ: Міленіум, 2007. 80 с.
18. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології : Підручник. 2-ге видання, доповнене / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2012. – 352 с.
19. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / Колективна монографія / За заг. ред. О. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
20. Калька Н., Ковальчук З., Одинцова Г. Практикум з арт-терапії (Частина 1), Львів, 2020.

21. Калька Н., Ковальчук З., Одинцова Г. Практикум з арт-терапії (Частина 2), Львів, 2021.
22. Колягина В. Арт-терапія та арт-педагогіка для дошкільнят, Київ, 2021.
23. Коротко Ю. Арт-терапія у житті дітей з особливими потребами, Київ, 2023.
24. Костіков В.О. Переваги арт-терапії як засобу адаптації дітей молодшого шкільного віку до умов навчально-виховного процесу. Молодий вчений. 2015. № 5(20). Ч. 3. С. 104–107.
25. Олійник І.В. Арт-терапія як одна з інноваційних психолого-педагогічних технологій у професійній діяльності соціальних працівників. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. 2018. Вип. 61. С. 208 – 213.
26. Падалка Г. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
27. Полторак Л. Роль методів арт-терапії у професійній діяльності соціальних працівників. Витоки педагогічної майстерності. 2013. Вип. 11. С. 261–265.
28. Подкоритова Л.О. Особливості впливу арт-терапії на розвиток рефлексії фахівців соціономічної сфери. Проблеми сучасної психології. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України. 2016. Вип. 34. Кам'янець-Подільський: Аксіома. С. 431–445.
29. Романова І. Методи арт-терапії в соціально-педагогічній роботі з дітьми-переселенцями, 2025.
30. Рудницька О. Педагогіка : загальна та мистецька : Навч. посібник / О. П. Рудницька. – Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2005. – 360 с.

31. Руденко Ю.Ю. Арт-терапія в соціальній роботі. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Соціальна робота ХХІ століття в Україні: теорія та практика», [ЦДПУ ім. В. Винниченка]. 2018.
32. Савенко П. Арт-терапія в роботі з дітьми, книга, 2024.
33. Сорока О.В. Арт-терапія як засіб корекції важковиховуваності молодших школярів – вихованців притулку для неповнолітніх. Наукові записки. Серія: Педагогіка. 2011. № 4. С. 178–183.
34. Тараріна О. Глибинна арт-терапія: практики трансформацій, Астамир-В, 2025.
35. Тараріна О. Практикум з арт-терапії: шкатулка майстра, методичний посібник, 2023.
36. Хіля А. Арт-терапія як об'єкт наукового дослідження у працях зарубіжних та вітчизняних учених. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2016. № 5 (59). С. 394 – 405 .